גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

נִפְלָאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

הקליפה העיקרית שנשארה בעולם היא החזרה לחכמת יון,
חכמת הטבע, הכופרת בנסים של שידוד מערכות הטבע.
כשם שמוסד המלכות והעבדות עברו מן העולם, כך גם הממסד הדתי
נכנע לגמרי בפני קדמת המדע והטכנולוגיה וכעת להם
"כורעים ומשתחוים כל יושבי תבל". כעת זקוקים שוב למשיח
בדמותו של אברהם אבינו, שלא כורע ולא משתחוה בפני האלילים
של דורו, שמכריז שיש ה' בעולם וכך רותם את כל כוחות הקדמה
לעבודת ה', כפי שמלמד הרבי.

[מתוך השיעור 'משקל שלשת העיקרים']

משפטים תשפ"ה

343 | שנה שביעית

משפטים ה'תשפ"ה

04 **האדם מחפש משמעות**
שיעור לנשות צוות מכללת 'תורת הנפש'
התבוננות חסידית
בהגותו של ויקטור פרנקל (ח"א)

15 **משקל שלשת העיקרים**
שידור לנוסעים לצדיקים (ח"ג)
נקודת האמת של מנהיגי הדור

23 **ביאורי תפלה**
אתה קדוש
סודות הברכה השלישית
כנגד יעקב אבינו

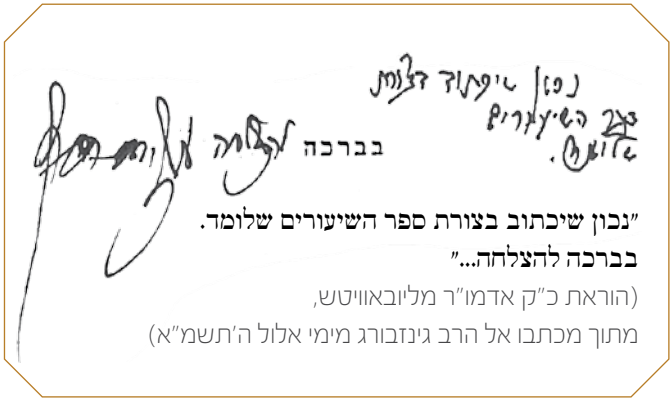
25 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשואלים
שימוש בסמים לצורך תיקון הנפש
וחויה רוחנית

26 **הסיפור החסידי**
אל תתייאש!
הרבי מליובאוויטש וויקטור פרנקל

29 פַּאדוֹר טִילְבִּיק
אַרְבַּעַת הַשׁוֹחֲרִים
רָזִי יְלַמֵּד אוֹתָנוּ עַל אַרְבָּעָה זוּגוֹת
מִשְׁקָפַיִם וְגַם מָה הוּא עָשָׂה עִם
הָאוֹפַנַּיִם שֶׁלּוֹ כְּשֶׁהַמִּשְׁפָּחָה יָצְאָה לְנֹפֶשׁ

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם־
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רווה

"נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלומד.
בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש,
מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל די בכל אתר ואתר ובכללם לקוראי עלון **נפלאות**. לפניכם גליון ל**שבת פרשת משפטים** – מלא ב**כל טוב** כתמיד.

מה בגליון?

בחלקו הפותח של הגליון **שני שיעורים** – התבוננות חסידית ב**שיטתו הפסיכולוגית של ויקטור פרנקל** ושיעור על **נקודת האמת המשתנה בכל דור** של צדיקי ומנהיגי הדור.

השיעור הראשון – **האדם מחפש משמעות** – נמסר לצוות המרצות של **מכללת 'תורת הנפש'** ובו עסק הרב **באריכות ובעומק** בשיטתו של **חלוץ הפסיכולוגיה החיובית – ויקטור פראנקל**. בשיעור מבאר הרב את **היחס בין שיטתו לשיטות הפסיכולוגיות שקדמו לו**, משווה בין עולם המושגים שלו ל**מושגים מעולם ההקבלה והחסידות** ומנתח את המילה והמושג סביבו סובבת שיטתו של פרנקל – **משמעות**. שיעור עמוק ויסודי בתורת הנפש ש**פשוט אסור לפספס**.

בשיעור השתתפו **אמו ואחיותיו** של החטוף **אבינתן** שי' **אור** [שיום הולדתו היה ביום מסירת השיעור – ט"ו בשבט]. וכאן המקום להזכיר את דברי הרב: "יש **להתפלל**, לומר **תהלים** ולתת **צדקה** למען **שחרורם המהיר של כל החטופים** שנשבו ביד אויב בתחלת המלחמה הנוכחית – שנזכה במהרה ל**נצחון מלא ומקיף**. ונציין בפרט שמו של אחד החטופים **מהמעגל הקרוב** שלנו – **אבינתן בן דיצה תרצה שי'** – שישוב הביתה בריא ושלם **בקרוב ממש!**".

השיעור השני – **משקל שלשת העיקרים** – הוא **חלקו השלישי** של השיעור שמסר הרב לבני החבורה שנסעו ל**מסע קברות צדיקים** [ושני חלקיו הראשונים התפרסו בשני הגליונות הקודמים]. בשיעור ממשיך הרב לעסוק ב'**נקודת האמת**' והפעם כיצד היא מופיעה אצל **גדולי ומנהיגי הדור** באופן המשקף את הצורך ו'שיווי המשקל' **המשתנים בכל דור** עם דגש על **נקודת האמת של דורנו – יש ה' בעולם!**

מתעניינים לדעת **מה עוד היה בשיעור לנשות צוות תורת הנפש**? רוצים לקרוא על **שיעורי השבת האחרונה בכפר חב"ד**? מוזמנים להכנס ל**אתר דרך חיים** בכתובת derechaim.info

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת תרומה הבעל"ט:

נ"ך יומי – דברי הימים ב' פרקים כא־כז; **משנה – בבא בתרא** פרק ד.

שיעור

התבוננות בהגותו של ויקטור פרנקל (ח"א)

האדם מחפש משמעות

קיצור מהלך השיעור

במוצאי ט"ו בשבט נמסר שיעור מיוחד לצות המרצות של מכללת תורת הנפש – ועוד כמה אורחות חשובות – שהתמקד ב**הגותו של ויקטור פרנקל**, הלוגותרפיה, שהיא **הענף הכי מתוקן** שיצא מבית היוצר **של הפסיכולוגיה** בוינה. השיעור היה ארוך ומקיף, ולפנינו נדפס רק חלקו הראשון, העוסק בעיקר במושג המוכר והעיקרי של שיטתו – **המשמעות**. **פרק א** ממקם את שיטתו של פרנקל מול האסכולות האחרות שצמחו בוינה, של **פרויד** ושל **אדלר**, וגם בתוך מושגי ספר **התניא**. **פרק ב** עובר לעסוק בעומק המושג משמעות, ולחפש את המשמעות ב"שמע **ישראל**". **פרק ג** מבחין ב**אמת**, **משמעות ותוכן** ומקביל אותן ל**חכמה**, **בינה ודעת**. **פרק ד** הוא ניתוח לשוני של המלה משמעות באנגלית, meaning, והוא חותם בדרכים ל**מציאת המשמעות בחיים**. שימו לב שגם מדור **הסיפור החסידי** בגליון השבוע הוא חלק בלתי־נפרד מהשיעור, המשלים את העיסוק בדמותו של פרנקל דרך הכרות עם **היחס המיוחד של הרבי מליובאוויטש כלפיו**, שהמשיך רצף אירועי־השגחה גלויים שהאירו את חייו. יש בשיעור המשך מסוים לעיסוק ב**נקודת־האמת**, עליה דובר בשיעורים האחרונים, וגם דוגמה נפלאה **למפגש הפורה** שצריך לקיים בדורנו בין **התורה והמדע**.

א. הפסיכולוגיה של האדם ההגון

הנאה, כח ומשמעות

ערב טוב וט"ו בשבט שמח.

הנושא המרכזי שרצינו לדבר עליו הערב הוא המושג משמעות — משמעות החיים בכלל ומה אומרת המלה משמעות. ה'גיבור' שלנו היום הוא ויקטור פרנקל, שהמושג 'משמעות' הוא שלו — הספר הגדול שלו, שמכר עד היום 16 מליון עותקים, נקרא 'האדם מחפש משמעות'. כלומר, לפי דעתו — והרבי מליובאוויטש, כפי שעולה מכמה אגרות[א], וגם מסיפור מאד יפה[ב], מאד אהב את השיטה שלו — הכח־המניע של נפש האדם

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי ט"ו בשבט תשפ"ה – כפ"ח.

א אג"ק חכ"ב אגרת ח'תכ; חכ"ו אגרת ט'תשז; מורה לדור נבוך ח"ג מכתב שמג.

ב ראה באריכות במדור 'הסיפור החסידי' בגליון זה.

הוא חיפוש משמעות. השאיפה של האדם היא למצוא משמעות, והיא המניעה את כל החיים שלו.

היו עוד שני פסיכולוגים שקדמו לו. בלשון העולם קוראים לשיטות שלהם שלש אסכולות הפסיכולוגיה של וינה. הראשון הוא כמובן פרויד. כשרוצים להגדיר במלה אחת את הפסיכולוגיה של פרויד אומרים שלשיטתו המניע של האדם בחיים הוא שאיפה להנאה. התלמידים הכי גדולים של פרויד חלקו עליו בסוף וגם פרשו ממנו. שני התלמידים הגדולים שהיו קשורים אליו לגמרי ואחר כך פרשו הם יונג, שהיה לא יהודי, ואדלר, שהיה יהודי. פרויד, אדלר ופרנקל — כולם יהודים. אפילו דרגת היהדות שלהם, האמונה שלהם בה', הלכה והתפתחה יותר ויותר. כך, הספר השני בחשיבותו להבנת השיטה של פרנקל הוא 'הא־ל הלא־מודע', והוא עוסק בהבטים של האמונה בנשמה[ג]. שוב, בספרי הפסיכולוגיה מסבירים שאצל פרויד שאיפת החיים היא שאיפה להנאה. אצל תלמידו אדלר, שבא אחריו, שאיפת החיים היא שאיפה לכח (עליונות) — כח חברתי, כח מדיני (בעיקר בהגות המוקדמת שלו). אבל אצל פרנקל, כמו שאמרנו, הבן־אדם הוא בעצם שאיפה למשמעות.

> בלשון העולם קוראים לשיטות שלהם שלש אסכולות הפסיכולוגיה של וינה. פרויד, אדלר ופרנקל – כולם יהודים

פסיכולוגיה של הנפשות השונות

לפי ההגדרות הללו, בלשון החסידות נאמר שגם פרויד וגם אדלר הם פסיכולוגים של הנפש הבהמית בלבד. אפשר לומר שהפסיכולוגיה של פרויד, בה המניע הוא שאיפה להנאה (וליתר דיוק: תאוה) היא פסיכולוגיה של בהמה גסה, ואילו הפסיכולוגיה של אדלר, שלצד השאיפה לכח הדגיש את האינדיבידואליות, היא פסיכולוגיה של בהמה דקה (או אפילו של חיה). הראשון שמתחיל להיות פסיכולוג גם של הנפש הפנימית, הנפש של האדם, הוא פרנקל. בתאוריה שלו פרנקל לא הבחין, כמובן, בין יהודי ללא־יהודי, והוא גם נמנע מלהתייחס לאמונה האישית שלו (הוא התבטא 'אל תשאלו על האמונה שלי, כי אני מדבר אל כולם'). בכל אופן, אצל אינו־יהודי המשמעות שייכת לנפש השכלית ואצל יהודי צריכים לחשוף משמעות עמוקה של הנפש האלקית[ד].

במונחים של הספירות, פרויד עסק ברובד המוטבע של הנפש, האינסטינקטים הבהמיים[ה]. השאיפה לכח של אדלר, שדורשת גבורה נפשית ובחירה, שייכת כבר למדות הלב (ולגיוון שלהן שייך גם האינדיבידואליזם שהוא דגל בו), תחום המורגש. אבל המשמעות, שפרנקל אומר שבלעדיה האדם ריקן, כבר שייכת לתחום המושכל. בפרט, לצד השאיפה למשמעות במובן היסודי פרנקל דבר גם על אמונה (שהוא קורא לה משמעות־על), כאשר במבנה הפנימי המשמעות והאמונה הן כנגד בינה וחכמה ("הנסתר'ת להוי' אלהינו"[ו] שהן "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין"[ז],

ג התייחסות לאמונה במשנתו של פרנקל – שמוזכרת גם בפסקה הבאה – התבארה בחלקים הבאים של השיעור, שטרם התפרסמו.

ד אכן, יש להעיר שבקונטרס "חנוך קטן", בתחלת חלקו השני של התניא, מכנה אדמו"ר הזקן גם את הנפש האלקית "נפש שכלית" (מתאים להו"א שח"ב יודפס לפני ח"א, כידוע, בטרם הכיר הלומד את המושג נפש אלקית), ודוק.

ה התגלית העיקרית של פרויד, בשלה זכה להערצת הציבור בכלל ותלמידיו בפרט, היא קיומו של חלק לא־מודע בנפש. הלא־מודע מתגלה בעיקר בתחום המוטבע – באינסטינקטים, שכולם פועלים באופן לא מודע – ולכן פרויד עסק בו במיוחד. אכן, חובה לדעת שפרויד לא 'גילה את אמריקה' – כ־150 לפניו האירה תורת החסידות, הבעל שם טוב גילה את הלא־מודע של הנפש והוא ותלמידיו אחריו עסקו רבות בכל הרמות שלו – העל־מודע (הכוחות האין־סופיים הנסתרים של האדם, ובראשם האמונה, התענוג והרצון הלא־מודעים), התת־מודע (הרע הנעלם) וגם הטרום־מודע (סוד הדיקנא) – וראה באורך **הנפש** פ"ב ושם הערה כב.

ו דברים כט, כח.

ז ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א קכג, א.

האדם ההגון של פרנקל, במושגים של ספר התניא, איננו הצדיק של התניא אלא הבינוני

והאמונה הנסתרת ב'א־ל הלא מודע' (שאולי נכון להגדירה על־משמעות, שלגמרי מעל המשמעות) שייכת אפילו לכתר, קוצו של י (המתחבר ל־י, שני רבדים של אמונה).

האדם ההגון

פרנקל חילק את האנושות כולה לשני סוגים — הוא אפילו נקט לגביהם, בהשאלה, במונח 'גזעים', אבל הבהיר שהם נמצאים בתוך כל צבור (אפילו אצל הנאצים ימ"ש) — האדם ההגון והאדם שאינו הגון. במבט ראשון, אם ננסה להקביל את החלוקה שלו לספר התניא, ההגון והלא־הגון הם הצדיק והרשע אצלו, אבל אין אצלו את דמות הבינוני שממוצעת ביניהם (שגם אם במציאות כמעט לא קיימת דמות עם שיווי המשקל המדויק של הבינוני, רק דרך אותה דמות ניתן להבין אל נכון את נפש האדם). אם היינו מנסים לצייר דמות של בינוני במושגים שלו, הוא היה מתנהג פעם כאדם הגון ופעם כאדם שאינו הגון, סוג של קליפת נגה המעורבת טוב ורע — שדווקא בה עיקר עבודתנו[ח]. מעין־ממוצע שכן מופיע אצל פרנקל הוא אותם גוים רבים שלא התנגדו להיטלר ימ"ש, מי שלא נהגו כאנשים הגונים בריש גלי אבל גם לא השתייכו לאנשים שאינם הגונים. אמנם, הוא כותב שאי אפשר להאשים אותם, משום שאי אפשר לצפות מכל אדם לגבורה מיוחדת הנדרשת כדי לפעול כנגד העריצות ולהסתכן. כלומר, מבחינתו אדם כזה נחשב גם לאדם הגון.

אבל אם מדייקים יותר, האדם ההגון של פרנקל, במושגים של ספר התניא, איננו הצדיק של התניא אלא הבינוני. הרי פרנקל איננו מודה בהבדלה בין בני האדם ובבחירת ישראל ואין אצלו, בגלוי, את המושג נפש אלקית. ממילא, לא יתכן אצלו צדיק אמת, שכל ענינו הוא גילוי נפש האלקית שבו ("ועמך כֻּלם צדיקים"[ט], לכל יהודי יש נפש אלקית שהיא "חלק אלוה ממעל ממש"[י], ולכן אומר הבעל שם טוב שצריך להאמין בכל יהודי — אבל פרנקל, אף שהיה יהודי שהתעטף בטלית והניח תפילין בכל יום, התפלל ואמר תהלים, לא הצהיר על האמונה בריש גלי ולא זכה לתורת הבעל שם טוב...). אם כן, האדם ההגון שלו הוא בעצם, לכל היותר, הבינוני של התניא (כאשר ההבחנה בין אדם הגון עם גבורה מיוחדת, שנלחם כנגד הרשעה, לאדם הגון שדומם מול הרשע מתאימה יותר, במושגים של התניא[יא], להבחנה בין בינוני שהוא "עובד אלהים", מתוך מאמץ וגבורה, לבינוני "אשר לא עבדו"[יב]).

כל ההקדמה הזו באה לומר שהפסיכולוגיה של פרנקל היא חיובית, עוסקת באדם ובמשמעות הפנימית שלו, ולכן הרבי רצה שהיא תתפשט ותהיה מוכרת, אבל עדיין נדרש להעמיק בה — 'לתבוע' שהמשמעות תהיה כזו השייכת לנפש האלקית, ולא רק לנפש השכלית. יתר על כן, בסופו של דבר רוצים לא להסתפק באדם הגון, בינוני, אלא להצמיח גם דמויות של צדיק (עד ליעוד של "ועמך כֻּלם צדיקים"[יג]).

ב. מהבנה למשמעות

"שמע ישראל" – שמיעה ומשמעות

נפתח בכך שפסוק האמונה שלנו — אמונת

ח קליפת נגה (שבסוד "עץ הדעת טוב ורע") היא עיקר מקום השבירה (שמתחילה בדעת) ולכן גם עיקר מקום העבודה והתיקון, וד"ל. מי שיש לו רק אדם הגון ואדם שאינו הגון מצייר עולם שיש בו רק קדושה וג"ק הטמאות, בלי הסוד של "ארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום" (משלי ד, יח).

ט ישעיה ס, כא.

י תניא פ"ב.

יא פט"ו.

יב מלאכי ג, יח.

יג ואף קירוב־גיור של כל הניצוצות (כמגמת 'המהפכה הרביעית'), כאשר תכלית הגיור היא שגם הגר יזכה בנפש אלקית של ישראל, "כגר כאזרח" (ויקרא כד, טז ו־כב; יהושע ח, לג), כאשר יש **אחדות** מלאה בין **אזרח** ו־**גר**.

היחוד של עם ישראל — פותח במלה "שמע", "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"[יד]. לפעמים כתוב[טו] שמשה רצה לומר "ראה", אבל הדור לא היה ראוי עדיין — רק לעתיד לבוא, כשיבוא משיח, יתקיים "עין בעין יראו בשוב הוי' ציון"[טז] — לכן משה הסתפק ב"שמע". אבל יש פירושים אחרים[יז], שבפנימיות "שמע" אפילו עדיף על גבי "ראה"[יח].

בחסידות נוהגים לתרגם את המלה "שמע" כ'דערהער'[יט]. כלומר, לא מדובר בשמיעת האזן החיצונית אלא בשמיעה שבלב, שמיעה פנימית של מה שלאחרונה אנחנו קוראים נקודת האמת של היהודי[כ], היחידה שבנפש שמדברת מתוך פנימיות הלב. בנקודת הלב הפנימית צריך לשמוע, לקלוט, את האמת של "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד".

> בשביל לשמוע טוב צריך בטול, הכנעה ושפלות – צריך לעשות את עצמי "כלי ריקן", שהרי "כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק"

אבל היום יש עוד מלה משרש **שמע** — משמעות (בעצם יש לה מקור כבר בחז"ל, במלה "משמע"[כא], אבל בשימוש היום זו מלה חדשה, ממש בשני הדורות האחרונים). משמעות היא ודאי לא כמו שמיעת האזן, ואפילו לא שמיעת הלב — היא משהו אחר. אם כבר, משמעות יותר שייכת למח, שצריך להבין מהי המשמעות של הדברים. יש מעלה מסוימת למשמעות אפילו לגבי השמיעה הפנימית, הדערהעה.

שמיעה, הבנה, משמעות

לאור זאת, נפתח ברעיון הבא:

שמיעה אמתית היא הקשבה טובה ונקיה למה שאומרים לאדם, למה שמלמדים אותו. שמיעה כזו היא כמו החכמה של בצלאל, שרש"י מסביר עליה שהיא "מה שאדם שומע דברים מאחרים ולמֵד"[כב] — הוא שומע טוב מה שהרב אומר לו, מה שה' אומר לו. שמיעה טובה היא באזן — יש גם אזן גשמית וגם אזן של הלב הפנימי. בשביל לשמוע טוב צריך בטול, הכנעה ושפלות — צריך לעשות את עצמי "כלי ריקן", שהרי "כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק"[כג]. רק אם אני "כלי ריקן", עושה את עצמי "חותם שוקע"[כד], אני יכול לשמוע טוב מה שאומרים לי. אם אני שומע טוב — מתוך פעולה של

יד דברים ו, ד.

טו לקו"ת ואתחנן ד"ה "ואתחנן" וביאורו.

טז ישעיה נב, ח.

יז מבואר רבות בספר קול הנבואה של הרב הנזיר זצ"ל. ראה לדוגמה עמ' סא בפרק "שמיעה גדולה מראיה" ובנסמן שם.

יח לאחר הראיה של "זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב) בקריעת ים סוף ושל "אתה הראת" (דברים ד, לה) במתן תורה, כולל זכרון חוית הראיה של הדור השני בתחלת פרשת ואתחנן (ד, ג), באה המצוה "שמע" דווקא. על הראיה נאמר "וירא ישראל... ויאמינו" (שמות יד, לא) – מהראיה באה אמונה (והאמונה שיש לנו מירושת אבות מתגלה על ידי הראיה במוחש) – אך תכלית המצוה של "שמע" היא להפנים את אמונת הראיה להפוך אותה לדעת ממש (מ"אתה הראת לדעת" עד "וידעת היום והשבֹת אל לבבך"). לכן "שמע" היא מצוה לכל הדעות (סהמ"צ לרמב"ם מ"ע ב; סמ"ג מ"ע ב; חינוך מצוה תכ) – המצוה להתבונן ביחוד ה', עד לידיעת היחוד – בעוד שלגבי מצות האמנת אלקות, "אנכי הוי' אלהיך" (שמות כ, ב) שנראה בהר סיני הדעות חלוקות (ראה השגות הרמב"ן על סהמ"צ מ"ע א בדעת בה"ג, וכדברי הבה"ג סובר גם ר"ח קרשקש בהקדמה למאמר א. זאת בניגוד לשיטת הרמב"ם והרמב"ן, עיי"ש). זהו גם סוד ההבדל בין "תא שמע" של הנגלה (בו אפשר להגיע לידיעה ממש) ל"תא חזי" של הנסתר (שהעיקר בו האמונה, ואי אפשר להגיע בו להשגה ממש, וראה לקו"ת ד"ה "ולא תשבית מלח"), ודוק (אלא שיש כאן גם דבר והיפוכו לכאורה, שהרי בקבלה אפשר להגיע רק לידיעת המציאות ואילו בנגלה גם לראית המהות, ואכמ"ל).

יט ראה קונטרס ההתפעלות עמ' נח (ובכ"מ); שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"א פ"ו.

כ שיעור אור ל"ד' שבט (שני חלקיו הראשונים נדפסו בגליונות בשלח ויתרו) השתא.

כא ראה לדוגמה יומא מב, ב. ובריבוי מקומות בש"ס.

כב רש"י על שמות לא, ג.

כג ברכות מ, א.

כד ראה לקו"ת שה"ש ד"ה "שימני כחותם" (מה, א).

הכנעה בנפש — אני יכול להבין טוב מה נאמר, עד כדי הבנת דבר מתוך דבר, שהיא עיקר הבינה[כה]. בתורה 'שומע' פירושו מבין[כו]. כתוב "אֹזן מְלין תבחן"[כז] — ישנה שמיעת האזן ואחריה באים מתוך שמיעת האזן לכח ההבחנה. כתוב[כח] שבינה היא לשון בין — שאני יכול להבחין נכון בין דבר לדבר. זו כבר בחינה של הבדלה, הקשורה לשמיעת הלב. אפשר לומר שכאשר אני קולט את הדבר בלב אני נעשה נבדל מתפיסה מוטעית. כל דבר אפשר לשמוע נכון — כלומר, אמתי — או בצורה מסולפת, משובשת, מוטעית. ההבחנה הזו בין הנכון ללא־נכון היא הפעולה של השמיעה בלב — רק כשיש לי אותה אפשר לומר שאני מבין את הדבר.

כל דבר אפשר לשמוע נכון – כלומר, אמתי – או בצורה מסולפת, משובשת, מוטעית. ההבחנה הזו בין הנכון ללא־נכון היא הפעולה של השמיעה בלב

בשלב ראשון אני צריך לשמוע מה שאומרים, אחר כך עלי להבין מה שאומרים — אני מבין את הכוונה. אבל שני השלבים האלה הם עדיין לא מה שאנחנו עכשיו נסביר — השלב בו אני מודע לגמרי למשמעות הדבר ששמעתי. המשמעות האמתית היא גם יותר מהבנה נכונה ומעמיקה. המשמעות בעצם כוללת גם את המטרה של הדבר, בשביל מה הדבר הזה, בשביל מה האמת הזו, וגם — אפילו יותר מזה — מה מקיף את הדבר הזה. להבין טוב את המשמעות של משהו אני צריך להבין אותו בתוך הֶקשֶר (קונטקסט) של שלמות השקפת העולם שלי, כי המשמעות בעצם כוללת את כל השקפת העולם שלי. להבין באמת משמעות של משהו היינו להבין איך הוא משתלב בתוך ההשקפה הכללית על השאלה 'בשביל מה אני בכלל כאן, בעולם הזה? למה ה' ברא אותי?'.

אם כן, אפשר לומר שהמובן השלישי והחדש הזה בשרש **שמע** — משמעות, שבאה אחרי שמיעה ראשונה באזן והבנה — הוא סוג של המתקה לאחר הכנעה והבדלה. שוב, השמיעה הראשונה תלויה כולה בכך שאדם ירוקן את עצמו כדי שיוכל להקשיב ולקלוט — החל מקליטת המלים — פעולה של הכנעה. אחר כך באה ההבדלה בהבנה — כשהוא מתבונן, תופס את התוכן הפנימי של הדברים וגם יכול להתחיל תהליך של אינדוקציה, להבין דבר מתוך דבר (דבר גדול מהתוך־הפנימיות של דבר קטן יותר[כט]). אבל גם ההבנה הזו היא עדיין לא התכל'ס. התכל'ס היא איך הדבר הזה מתקשר לכללות כל החיים שלי, כל השקפת החיים שלי וכל המטרה של מה שה' רוצה ממני בעולם הזה — זו המשמעות האמתית, שהיא כבר המתקה[ל].

"שמע ישראל"

לפי כל זה, יש לנו כעת פירוש חדש ל"שמע ישראל". תמיד הסברנו[לא] ש"שמע ישראל" הוא ציווי על שמיעה פנימית, דערהעה, של סוד ה"ישראל" שבנו. אבל כעת אמרנו שמשמעות היא מובן עוד יותר עמוק של "שמע" אפילו מהדערהעה[לב], ו"שמע ישראל" יתפרש כנתינת

כה ראה רש"י על דברים א, יג ועוד (ע"פ חז"ל בכ"מ).
כו ראה בראשית מב, כג.
כז איוב לד, ג.
כח ראב"ע על שמות לא, ג.

כט תו"א א, א.

ל ובהקבלה למערכת המושגים השתלשלות־התלבשות־השראה: שמיעת האזן היינו שהעולל ישמע את עילתו, בסדר של השתלשלות, שמיעת הלב כבר תופסת את ההתלבשות (כמו שמוסבר תמיד שסוד ההבדלה בנפש הוא דווקא התלבשות הנשמה בגוף וכיו"ב) ומשמעות היא כבר מדרגה של השראה (אור מקיף), וד"ל.

לא ראה לדוגמה לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון", באור ב לפ"ד (וביאורו בשיעור כ"ד ניסן תשע"ט); שיעור י"ח מנ"א תשע"ג; כ"ט סיון תשע"ו.

לב באמת, יש ב"שמע" גם מובן של משמעת וקבלת־עול – כרמז הידוע ש"**שמע**" ר"ת (למפרע) "**עול מ**לכות **ש**מים" (אבודרהם דיני ק"ש) – ואם כן יש ארבעה פירושים המכוונים כנגד אותיות שם הוי' ב"ה: משמעות (**י**, המשכה מהעל־מודע למודע בחכמה, "ברק המבריק על השכל"), שמיעה פנימית (עומק הבינה, כמובן, **ה** עילאה), שמיעת האזן שיש בה קליטת הענין בכללותו (קליטה בלב, **ו**,

משמעות לעם ישראל.

"שמע ישראל", הרגש את המשמעות של עם ישראל, שהיא "הוי' אלהינו" — ה' בחר בנו "להיות לו לעם סגֻלה"[לג] ו"לאור גוים"[לד], זו המשמעות שלנו. "הוי' אחד" — ה', שבחר בנו ונתן לנו את המשמעות, הוא "אחד", ו"אין עוד מלבדו"[לה], ולכן לעתיד לבוא כולם יכירו באחדותו, "אחד יחיד ומיוחד", ויעבדו אותו (כפירוש רש"י על "הוי' אלהינו הוי' אחד" — "ה' שהוא אלהינו עתה, ולא אלהי העובדי כוכבים, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר 'כי אז אהפֹּך אל עמים שפה ברורה לקרֹא כֻלם בשם ה'' ונאמר 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'"). כל מה שאנחנו עושים בחיים הוא למען התגלות אחדותו הפשוטה, שהיא־היא גאולת העולם ומילוי תכליתו, "להיות לו יתברך דירה בתחתונים"[לו].

עד כאן הרעיון הראשון.

"שמע ישראל", הרגש את המשמעות של עם ישראל, שהיא "הוי' אלהינו" – ה' בחר בנו "להיות לו לעם סגֻלה" ו"לאור גוים"

ג. אמת־משמעות־תוכן

מהלא־מודע אל המודע

בפילוסופיה של ימינו הרבה פילוסופים — שרובם ככולם יהודים — משווים את המושג משמעות (meaning), כפי שמשתמשים במושג הזה היום, למושג אמת (truth). כלומר, שזוג התארים אמת ומשמעות הולכים יחד. בכל זאת, כשאני אומר 'אמת' וכשאני אומר 'משמעות' הן לא בדיוק אותו דבר. אמת אמורה להיות אמת מוחלטת, אובייקטיבית, ומשמעות היא יותר אישית, סובייקטיבית. הגם שבפילוסופיה היום יש כל מיני הגדרות לאמת[לז] עדיין המלים 'אמת' ו'משמעות' אינן זהות. יש עוד מלה שלישית, דומה, אבל גם היא לא זהה להן — 'תוכן' (content). הרבי מאד אהב את המלה תוכן, עודד שאדם יהיה תוכני.

יש היום הרבה תאוריות של תוכן, החל מהתאוריה של ויקטור פרנקל — הנושא העיקרי שלנו הערב. קודם אמרנו שהעיקר אצל פרנקל הוא המשמעות, אבל עכשיו יש לנו כבר שלש מילים שצריך להשוות וגם לחלק ביניהן — 'אמת' (שמתקשרת לנקודת האמת שלי, עליה אנחנו מדברים לאחרונה, כמו שכבר הזכרנו), 'משמעות' ו'תוכן'.

כשמעמיקים בהבנת המושג תוכן, מובן שתוכן מתייחס דווקא למודע (conscious soul) — הוא העמקה בתוך משפטים או הנחות יסוד, מוסכמות, עד שמבינים, שעומדים על התוכן המדויק אותו מכיל המשפט. אם כן, יחד עם תוכן הולכת גם המלה העמקה. כל התוכן הוא העמקה במודע של הנפש, לא חיפוש של הלא־מודע, העל־מודע, אלא פשוט העמקה במודע. המשמעות, לעומת זאת, היא כבר השתקפות של הלא־מודע בתוך המודע. יש כאן כבר זיקה לרובד העל־מודע של הנפש, אבל רוצים שאעמוד במודע על המשמעות של הדבר. אני יכול לעמוד על המשמעות הפנימית של הדבר רק אם אני מגלה את הלא־מודע שלי, את העל־מודע שלי, את הנסתר שבי. לעומת שני אלה, לאמת האמתית, אפשר לקרוא עצם הלא־מודע, העל־מודע — כל מה שאני תופס באופן סובייקטיבי הוא חלק מהעולם הפנימי והמודע שלי, או לפחות נוגע בו, אבל האמת כפי שהיא

המשכה מתבונה לת"ת) ומשמעת (קבלת עול מלכות ב־ה תתאה, כמובן), ודוק.

לג דברים ז, ו; יד, ב; כו, יח.

לד ישעיה מב, ו; מט, ו.

לה דברים ד, לה.

לו תנחומא נשא טז.

לז כפי שדובר באריכות בשיעורי 'מהי אמת?' בחדשי אב־אלול תשע"ח ותשרי־טבת תשע"ט (ובאופן נוסף בהמשך השיעור דנן).

האמת כפי שהיא – האמת האובייקטיבית, אפשר לומר האלקית, וגם נקודת־האמת של עצם הנשמה שלי – נמצאת לגמרי מעל המודע

— האמת האובייקטיבית, אפשר לומר האלקית, וגם נקודת־האמת של עצם הנשמה שלי — נמצאת לגמרי מעל המודע (אלא שגם אותה יש להמשיך במודע, לגלות 'מה הסיפור שלי'[לח]).

לדוגמה בלימוד תורה: הבנת הפשט על בוריו (כולל פנימיות הפשט), היא העמקה בתוכן. הבנת ההוראה הפנימית שלו בעבודת ה' של התוכן הנלמד — כפי שעושה החסידות — היינו המשמעות. התחושה שהדבר שנלמד הוא האמת (האמתית), ביטוי של "הוי' אלהים אמת"[לט] — הוספה של "חותמו של הקב"ה אמת"[מ] ללימוד שלי — היא האמת שכאן[מא].

אם כן, יש את האמת; יש את המשמעות — שאני מתחיל להפנים את האמת והיא נותנת לי משמעות בחיים, השתקפות העל־מודע בתוך החיים; אחר כך, בכל דבר שמודע אצלי, עלי להעמיק בו ולחפש את התוכן. אולי כבר שמו לב, שראשי התיבות של **א**מת־**מ**שמעות־**ת**וכן הם **אמת** — הכל כלול באמת. בכל אופן, נרצה להסביר עוד קצת יותר לעומק.

משמעות ומטרה

יש עוד הבחנה מילולית שצריך לעשות בין משמעות לבין מה שנקרא מטרה או תכלית (purpose) — מושג יסודי נוסף אצל פרנקל. יש לחיים משמעות וגם מטרה — צריך להסביר את ההבדל. אפשר להסביר לפי הידוע בחסידות[מב] על החילוק בין "כל מעשיך יהיו לשם שמים"[מג] ו"בכל דרכיך דעהו"[מד]:

מוסבר שלפי ההלכה (החל מהרמב"ם[מה]) והמוסר השיא בחיים של המאמין היהודי הוא "כל מעשיך יהיו לשם שמים" — שלכל מה שהוא עושה יש מטרה, שיצא ממנו קידוש השם, משהו טוב על פי תורה. הביטוי "לשם שמים" מביע תכלית, מטרה של היהדות, לכל מה שעושים. אבל המשפט של החסידות כפסגה הרצויה הוא "בכל דרכיך דעהו", שהמשמעות שלו היא שאדם צריך להתחבר לה' כאן ועכשיו בכל מה שהוא עושה.

הדוגמה הפשוטה לנפקא־מינה היא לגבי אכילה: אם אדם אוכל כדי שיהיה בריא וחזק לעבוד את ה' בתורה ותפלה[מו] הוא מקיים "כל מעשיך יהיו לשם שמים". אבל אם אני אוכל בשביל לברר את הניצוצות הקדושים שיש במאכל — וכדי להבין זאת צריך כמובן הקדמות של קבלה וחסידות — אני מתחבר לה' ברגע של האכילה, אני עושה יחוד (שהוא פנימיות הדעת[מז], כמו "והאדם ידע"[מח]), העבודה הזו נקראת "בכל דרכיך דעהו" — תדע אותו, תתחבר אליו, עכשיו, בתוך המעשה הזה, בלי לחכות שתהיה בריא בשביל להתפלל או ללמוד תורה בהמשך.

צריך לומר שהתפיסה של "בכל דרכיך דעהו" היא המשמעות המלאה — מתי יש במעשה משמעות? אם יש בו גופא חיבור. אבל מהי המטרה, התכלית? שיהיה לי כח לעבוד את ה' בדברים המוסכמים כעבודת ה' — ללמוד

לח ההמשכה הזו למודע היא המשכה מהיחידה (המקיף הרחוק) לחיה (המקיף הקרוב) בברק המבריק על השכל, נוגע ואינו נוגע, ודוק.

לט ירמיה י, י.

מ שבת נה, א.

מא מלמטה למעלה שלשת הרבדים הם פשט־דרוש־סוד או הלכה־אגדה־קבלה. **הלכה־אגדה־קבלה** עולים ג"פ (ממוצע כל מלה) **ע**, "שבעים פנים לתורה" (במדבר רבה יג, טו) וכן עולה **הלכה** במספר קדמי (כלומר, חלק הקדמי של **הלכה** – מה שקדם להלכה – עולה **אגדה־קבלה**!), וד"ל.

מב ראה לקו"ש ח"ג תרומה ס"ו ובכ"ד.

מג אבות פ"ב מי"ב.

מד משלי ג, ו.

מה הלכות דעות פ"ג ה"ג.

מו ראה גם תניא פ"ח ופכ"ו.

מז תניא ספ"ג.

מח בראשית ד, א.

תורה, להתפלל, לעשות מצוות. יש מצוות ויש דברי הרשות, אבל צריך שדברי הרשות גם יהיו קדושים כמו המצוות — שתהיה להם בעצמם משמעות מלאה, שמתבטאת ברגע הזה. זהו חידוש גדול.

אמת־משמעות־תוכן כנגד חב"ד

שוב, דברנו על חלוקה של אמת, משמעות ותוכן (כאשר למלה משמעות הוספנו עוד מלה קשורה — מטרה, תכלית). אמת היא לכאורה אובייקטיבית יחסית — דבר הוא אמת או שקר. כמו שהזכרנו, היום בפילוסופיה לא מקבלים את ההבחנה הזו — לא אומרים שאמת חייבת להיות אובייקטיבית, היא יכולה להיות סובייקטיבית לגמרי והיא עדיין אמת. אבל לפי הפילוסופיה המקורית — של היונים, ולהבדיל גם אצלנו — אמת היא משהו מוחלט. בנפש, כמו שאמרנו, האמת היא נגיעה באמת האמתית, בעל־מודע, של הנפש. משמעות, איך שלא נפרש, היא משרש **שמע** — אני השומע. משמעות הרבה יותר סובייקטיבית מאשר אמת, וכעת הוספנו שבתוך המשמעות יש את עצם המשמעות ויש גם את המטרה — לכל דבר יש מטרה.

נציע הקבלה של אמת־משמעות־תוכן למבנה הפנימי של חכמה־בינה־דעת:

בעצם, מה שנעשה כעת הוא הקדמה להבין מהן הספירות חב"ד, וממילא גם מה היא חסידות חב"ד. כתוב בתניא[מט] שחכמה היא בעצם למעלה מהשכל — היא מקור של שכל, אבל היא עדיין לא השגה שכלית. מה היא כן? מקום שמבריקה בנפש הברקה מעצם הלא־מודע, מהאמת, על השכל, כ"ברק המבריק על השכל". "על השכל" הוא לא רק במובן של 'על לוח השכל', אלא שיש כאן משהו שהוא בעצם מעל לשכל. כתוב[נ] ש"אחד האמת" מתגלה רק בחכמה. אחר כך החכמה מעבירה אותו הלאה לשאר הכוחות של הנפש, אבל רק החכמה מסוגלת לקבל את ההברקה הזו של האמת, כי היא בתכלית הבטול (שהוא פנימיות החכמה[נא]) — עוד יותר מהכלי, ה"חותם שוקע", של יסוד אמא (בו תלויה השמיעה, כנ"ל).

משמעות, לשון שמיעה, שייכת כמובן לבינה — בה נמצא כח השמיעה[נב]. מה ההבדל, בלשון החסידות, בין משמעות למטרה? משמעות היא אמא עילאה, המקום בו עצם הבינה — "מוחין בעצם", בלשון החסידות — משקף דברים מהעל־מודע של הנפש. מטרה היא כבר תבונה. יש בבינה שתי מדרגות, שנקראות בינה ותבונה[נג]. תבונה היא המוחין בשביל המדות, כלומר בינה שלה עצמה יש מטרה. מטרה היא גם מלשון רחם (בית מטרון[נד]) — רחם האם, כמו מטרוניתא. בנפש, התפקיד של רחם האם הוא להוליד מדות. אפשר לומר שהמטרה של האשה היא ילדים — נצח ישראל מסור דווקא לאשה, שהרי היחוס היהודי הוא דווקא מהאם, והיא מקדישה את חייה לעתיד העם[נה] (לעומתה האיש חי בעיקר בהוה, ודוק). יש גם משמעות לאשה, חוץ מהמטרה שלה, וגם יש אמת שלה, אבל המטרה היא 'מה התפקיד שלי? מה אני

> אפשר לומר שהמטרה של האשה היא ילדים – נצח ישראל מסור דווקא לאשה, שהרי היחוס היהודי הוא דווקא מהאם, והיא מקדישה את חייה לעתיד העם

מט ראה תניא פי"ח.

נ תניא פל"ה בהגהה.

נא סוד ה' ליראיו ש"א פ"ב (וביאורו בשיעורים בסוד ה' ליראיו ח"ג) ובכ"ד.

נב ע"ח ש"ד פ"א. ובכ"מ.

נג זהר ח"ג רצ, ב־רצא, א. ע"ח שער הכללים פי"א.

נד אוה"ח בראשית כא, ב (עפ"י בראשית רבה נג, ה).

נה וכפי שדובר גם בשיעור שבת יתרו השתא (טרם פורסם).

צריך לעשות?'. התבונה היא סוד המטרה — המטרה של ההבנה, תכלית ההתבוננות בשכל, היא להוליד בלב רגש טוב, רגש חיובי. אם כן, המשמעות התיאורטית יותר (משמעות) והמשמעות המעשית יותר (מטרה־תכלית) הן, בלשון הקבלה, שתי דרגות של הבינה של אמא.

התוכן, כמו שמסבירים, הוא העמקה במה שיש — לא להמשיך מלמעלה, לשקף משהו מהעל־מודע, אלא פשוט לנתח לעומק, להגיע לעומק המושג. זו הפעולה בדעת. בקבלה כתוב ששבירת הכלים מתחילה דווקא בספירת הדעת[נו]. ריכוז כדי להעמיק במודע, ללא זיקה לעל־מודע (האמת והאמונה, עם התיווך של המשמעות), הוא שרש של שבירה בנפש[נז].

אם אני מבין, מתקשר, מחפש את המשמעות – אני מתמלא, יוצא ממצב ריקן למצב יותר מלא, וממילא למצב יותר שלם בנפש

לכן, אפשר בצורה מאד יפה להקביל אמת־משמעות־תוכן — ר"ת **אמת**, כנ"ל — לחכמה־בינה־דעת.

ד. משמעויות של משמעות

משמעויות של mean

שוב, לפי פרנקל הגדר של האדם, העצם שלו, הוא חיפוש משמעות. כעת נתבונן בעוד נקודה, שמבוססת על המונח 'משמעות' באנגלית — meaning (כשם הספר שלו: Man's Search for Meaning). מה אומרת המלה הזו באנגלית? יש ל־mean כמה וכמה פירושים, ודאי הכל קשור, אבל אלה 'עניינים' שונים, בלשונו של הרד"ק.

עד עכשיו הסברנו שזו משמעות. ההיפך של מלא־משמעות הוא חסר־משמעות, ריקנות (meaninglessness). או שאדם מרגיש ריקנות תהומית, קיומית (existential emptiness), או שהוא מרגיש מלא — יש לו משמעות. אם אני מבין, מתקשר, מחפש את המשמעות — אני מתמלא, יוצא ממצב ריקן למצב יותר מלא, וממילא למצב יותר שלם בנפש.

מה עוד יכולה להיות המלה הזו? כתוב שיכול להיות גם אדם בינוני (a mean individual). פירוש נחמד מאד ל"ספר של בינונים"... (אבל כמובן, אין הכוונה הבינוני של התניא, אלא כמו שאומרים 'טיפוס בינוני', לא חכם מדי ולא טפש מדי, עמך) מה עוד יכולה המלה הזו באנגלית להיות? אמצעי לשם מטרה (a means to an end), שייך למושג מטרה (לעומת משמעות) עליו דברנו קודם. יש עוד כמה משמעויות, אבל יכול להיות גם דבר מאד לא טוב — אדם אכזרי (a mean person). מה הקשר?

אמרנו, אם כן, ארבעה פירושים למלה הזו באנגלית. שוב, יש עוד, אבל נסתפק באלה — משמעות, בינוניות, אמצעי (לקראת תכלית), אכזרי. הכי קשה להבין את הקשר לאכזריות.

מדרגות של בינה

כעת רוצים לומר שכל פירושי mean שייכים לבינה:

שני המובנים של משמעות ואמצעי תואמים בדיוק את מה שהסברנו על משמעות לעומת מטרה. מודעות של מטרה היא לחשוב כל רגע שמה שאני עושה הוא אמצעי בשביל להשיג את המטרה — אני אוכל כדי שיהיה לי כח לעבוד את ה'. לעומתה, משמעות היא הרגשת משמעות בפעולת האכילה כאן ועכשיו, ברגע הזה — "בכל דרכיך דעהו". המשמעות היא עכשיו והמטרה היא לעתיד. אלו בדיוק שני הפירושים הללו של המלה mean — משמעות היינו שלדבר עכשיו יש משמעות, ואם אני לא מוצא משמעות בהווה

נו ע"ח ש"ח פ"ד. ובכ"מ.

נז המלך הראשון במלכי התהו שנשברו, שמכוון כנגד הדעת, הוא בלע בן בעור (ראה הערה הקודמת). **בלע** בגימטריא **אמונה** – הוא בלע־הבליע את האמונה שלו, רצה לדעת בלי להאמין, ובכך 'שרף־בער' (בעור) את עצמו ומת.

אני מתרוקן, לגריעותא, ואמצעי היינו דרך להשיג מטרה. הסברנו ששתי המדרגות הללו שייכות לבינה — המשמעות לפרצוף העליון, אמא עילאה, והמטרה לפרצוף התחתון, התבונה.

המובן הנוסף הוא בינוניות. ידוע שמח הבינה גם נקרא המח הבינוני, כי הוא בין החכמה לדעת. האבן־עזרא כותב בכמה מקומות[נח] שבינה לשון בינוני. כנראה אחד שרק מבין, אבל אין לו הברקות של "אחד האמת" שהזכרנו קודם, הברקות של עצם האמונה, הוא יחסית בינוני — הבינה היא באמת בינונית, לעומת החכמה.

המובן של אכזרי הוא כמפורש בזהר ש"מינה דינין מתערין"[נח] (דבר שנותן הרבה הבנה לגבי המשפט הזה). כל התייחסות קשה לזולת, לחבר או אפילו לעולם, יוצאת מאחורי הבינה, מחיצוניות הבינה. למה? בבינה, אם אני מבין משהו טוב, אני לא בבטול מוחלט. הבטול האמתי הוא חכמה. בבינה אני יכול וצריך לעשות את הכלי, לקלוט, להפנים ולהוליד — ועדיין יש שם שרש של 'יש'. בפנימיות התורה דבר פשוט שחכמה ובינה הן 'אין' ו'יש'[נט]. היות שיש בבינה שרש של יש היא מקור של דינים. הדוגמה בחסידות[ס] היא אדם שהתפלל טוב, בהתלהבות, מרגיש חי — הוא יוצא מהתפלה שלו מבסוט, 'כמה טוב התפללתי'. מה התגובה הספונטאנית שלו? שמיד יכעס על מישהו, מתוך ההרגשה כמה טוב הוא התפלל, כמה טוב הוא למד תורה. זו בינה, שהיא בקורת מתוך השוואה אלי — 'אני צדיק, התפללתי טוב, ואתה לא התפללת טוב'. זו ישות גסה מאד, אבל היא תוצאה של הבינה. ככה מסבירים את המושג "מינה דינין מתערין" — מתוך ההרגשה שיש לי meaning, לפחות בדמיון שלי, והתפלה שלי היתה מלאת־משמעות, אני כועס על אחרים בגלל שהם לא מבינים את המשמעות שלי. עוד פירוש של משמעות הוא חשיבות (דבר משמעותי הוא דבר חשוב) — אם אני מלא חשיבות ואתה לא, אני עלול לכעוס עליך. כמובן, הכעס בא מחוסר בטול אמתי, מחוסר ענוה אמתית. בכל אופן, זהו המשפט בזהר, "מינה דינין מתערין", והוא נותן הסבר טוב לכך שבמלה mean יש גם משמעות של אכזריות כלפי הזולת.

"מינה דינין מתערין" – מתוך ההרגשה שיש לי meaning, לפחות בדמיון שלי, והתפלה שלי היתה מלאת־משמעות, אני כועס על אחרים

השרש בעברית

נעמיק עוד יותר במלה הזו: יש כמה מלומדים גדולים היום באוניברסיטה שמנסים לקשר את כל השפות, בפרט השפות ההודו־אירופאיות — ובמיוחד אנגלית — עם המקור שלהן בלשון הקדש. זהו מחקר מאד יהודי, ולדעתי מבורך. יש מלה בעברית שמופיעה הרבה פעמים בתנ"ך — "למען". יש רק מלה אחת נרדפת למלה "למען" — "בעבור". ודאי יש הבדל[סא], אבל הרד"ק אומר[סב] שהן דומות.

הרד"ק כותב, בפשטות, ששרש המלה "למען" היא **מען**. רק בסוף הערך שלו, בספר השרשים, הוא מוסיף שהיה אפשר לחשוב — ולא שולל — שהשרש הוא **ענה**, למען מלשון מענה. היום המדקדקים נוטים לפירוש השני שלו, כותבים[סג] ש"למען" משרש **ענה**, אבל הפירוש הראשון והעיקרי של הרד"ק הוא שהשרש הוא **מען**. אותם חוקרים היום, שחוקרים את הקשר בין כל הלשונות, השמיות וההודו־אירופאיות, אומרים ש־**מען** בלשון הקדש קשור לשרש המקורי בסנסקריט — או, יותר נכון לומר, שהסנסקריט מהשרש שלנו —men (נשמע יותר כמו main). באידיש ובגרמנית meaning

נח ראה זהר ח"א קנא, א; ע"ח שי"ג פ"ח; שם שי"ד פ"ב.
נט ראה לקו"ת פקודי ו, ב ובריבוי מקומות.
ס תו"ח בראשית ד"ה "בראשית ברא" (הב') פל"ג.
סא ראה רמב"ן על דברים כט, יח.
סב ספר השרשים לרד"ק שרש 'מען'.
סג הכתב והקבלה כב, טז.

היינו מיינונג — עיקר השרש הוא mein, 'וואס מיינסטו? מה אתה מתכוון?'. אומרים שהמקור בסנסקריט הוא men והפירוש כמו mind או מחשבה. שרש חשוב. גם אפשר מיד לקשר אותו גם לאכילת המן במדבר, שקראנו השבת, שבת שירה — "ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא"[סד] ("**מן הוא**" אותיות **אמונה**[סה]), יכול להיות שבא מאותו שרש עתיק יומין. בכל אופן, הרחבנו רק כדי להצדיק שאנחנו דנים במלה הזו באנגלית, שזהו שער חשוב ביותר.

איך מוצאים משמעות בחיים?

אחרי הדיון הלשוני, נחתום את החלק הזה במשהו יסודי אצל פרנקל בנושא של חיפוש משמעות:

הוא מסביר שיש שלש דרכים למצוא משמעות — (א) חיים של יצירה אישית. (ב) מפגש עם טוב, בטבע או באדם. (ג) התמודדות עם סבל.

אמרנו שמציאת המשמעות היא ההמתקה — ביחס לשמיעה ולהבנה — אבל יש כאן הכנעה־הבדלה־המתקה בדרך למשמעות עצמה: התמודדות עם סבל היא מציאת משמעות בדרך של הכנעה — כאשר אני נכנע למי שהביא עלי את הסבל (הקדוש ברוך הוא), מתוך אמונה שהוא עושה זאת ודאי לטובתי הנצחית. יצירה אישית היא דרך של הבדלה — זו מציאת משמעות על ידי הסחת הדעת (הבדלה) מתחושת הריקנות הקיומית שהזכרנו, כאשר האדם ממלא את הריק שבו על ידי יצירה חיובית (בכלל, פרנקל מדבר הרבה על היסח הדעת של האדם מעצמו, ועל כך שהמודעות העצמית היא מקור כל הנוירוזות).

> אני נכנע למי שהביא עלי את הסבל (הקדוש ברוך הוא), מתוך אמונה שהוא עושה זאת ודאי לטובתי הנצחית

המפגש עם הטוב הוא, כמובן, דרך של המתקה.

בעצם, יש כאן את השלישיה הכי יסודית שלנו בתורת הנפש[סו], שלש הדרכים להתמודדות עם "דאגה בלב איש"[סז] — "יַשְׂחֶנָּה" במובן של ישפילנה, מתוך הכנעה פנימית במצב של סבל; "ישִׂיחנה מדעתו", על ידי פעילות יצירתית (כנ"ל); ו"יִשְׂיחנה לאחרים", במפגש חיובי עם הזולת הטוב והאוהב — כאשר על ידי כולן זוכים למשמעות, עליה נאמר בסיום הפסוק "ודבר טוב ישמחנה".

שלש הדרכים מקבילות גם למדות הלב העיקריות, חסד־גבורה־תפארת (המדות שעדיין מכוסות בבינה, המשמעות — כאשר "יסוד אמא קצר ומסתיים בתפארת ז"א"[סח] — ולכן עדיין שמורות מהנזקים של המודעות העצמית[סט]): מפגש עם הטוב שייך לספירת החסד (והוא מעורר בנפש אהבה), התמודדות עם סבל היא גבורה (הסבל עצמו נובע ממדת הדין, הגבורה, כמו שהטוב נובע מהחסד, וההתמודדות היא כח של גבורה נפשית) וחיים של יצירה שייכים לתפארת (ספירת התפארת מקננת בעולם היצירה[ע] וכל יצירה היא לשם תוצאה מפוארת)[עא].

סד ראה שמות טז, טו.

סה ראה קיצורים וביאורים לד"ה "הרכבת" (נדפס במגיד מראשית אחרית) אות ב; סוד ה' ליראיו ש"א הערה ג.

סו ראה באריכות בספר להפוך את החשך לאור.

סז משלי יב, כה. וראה – דרשות "ישיחנה" – בסנהדרין ק, ב (ובכ"ד).

סח ע"ח שער הכללים פרקים י־יא. ובכ"מ.

סט ראה תורת חיים נח ד"ה "אלה תולדות נח" (הא'); מודעות טבעית עמ' סז.

ע ע"פ תקו"ז תקון ו (כג, א).

עא יש עוד שתי דמויות מרכזיות בנות־דורו של ויקטור פרנקל שיש קשר בין ההגות שלהן וההגות שלו – כולן שייכות לזרם האקזיסטנציאלי – מרטין בובר (היהודי) ופאול טיליך (תיאולוג נוצרי). ההתמודדות עם הסבל, שדורשת גבורה עצמית וכבוד ל"צלם אלהים" בו נברא האדם, היא ממד בהגותו של פרנקל שמזכיר את טיליך (שהגדיר את סוגי הדאגות־החרדות מהן סובל האדם, אליהן מתייחס חלק נוסף בשיעור שטרם פורסם), המפגש עם הטוב היא הממד בהגותו שמזכיר את בובר (ויחסי האהבה של אני־אתה שלו) והיצירה היא המאפיין של פרנקל עצמו, ודוק.

שיעור

שידור לנוסעים לצדיקים (ח"ג)

משקל שלשת העיקרים

קיצור מהלך השיעור

בשני הגליונות האחרונים פורסמו – ואף זכו לתגובות רבות – שני חלקים מהשיעור המיוחד שמסר הרב בשידור־חי לקבוצת תלמידים שנסעו **להשתטח על קברי צדיקים**. בחלק הראשון דובר על מציאת **נקודת האמת** הפנימית של כל יהודי, בהשראת צדיקי־האמת. בחלק השני דובר על ההכרח של מנהיגי הדור להיות **נאמנים למראה עיניהם** ועל האחריות שלהם למנוע התקבעות חיצונית של עבודת ה'. לפנינו החלק השלישי והאחרון, הממשיך להעמיק בסוגית **אמירת האמת של מנהיגי הדור**, ומציע לגזור ממנה מסקנות מרתקות לגבי **שיווי־המשקל המשתנה** בכל דור של **עיקרי האמונה** הנצחיים – מתי צריך להדגיש את **האמונה בה'**, מתי צריך להדגיש את **האמת של התורה** ומתי צריך להדגיש את **האמונה במשיח**.

עטרת הגדולה

על הפסוק "וַיְבָרֶךְ עֶזְרָא אֶת הוי' הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל..."[א] דורש רב מתנא[ב] שעזרא אמר "האל הגדול הגבור והנורא" (כפי שאמר משה רבינו[ג]). כהמשך לכך מביאה הגמרא את דברי רבי יהושע בן לוי, שאמר שאנשי כנסת הגדולה – שעזרא הוא אחד מהם – נקראו כך משום ש"החזירו עטרה ליושנה". בעוד שירמיהו אמר "האל הגדול הגבור"[ד] (והשמיט את "הנורא", משום ש"נכרים מקרקרים בהיכלו, איה נוראותיו?!") ודניאל אמר "האל הגדול והנורא"[ה] (והשמיט את "הגבור", משום ש"נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו?!") באו אנשי כנסת הגדולה ואמרו בנוסח המלא של משה רבינו – "האל הגדול הגבור והנורא"[ו] ("ותרצו' היכן גבורותיו ונוראותיו של ה' גם בגלות ובחורבן). בסיומה של הסוגיה חוזרת הגמרא ומסבירה דווקא את הנהגתם של

נרשם ע"י איתיאל גלעדי. לא מוגה. אור ל־ד' תשפ"ה – כפ"ח.

א נחמיה ח, ו.
ב יומא סט, ב.
ג דברים י, יז.
ד ירמיה לב, יח.
ה דניאל ט, ד (השווה גם נחמיה א, ה; ד, ח).
ו ראה נחמיה ט, לב.

ירמיהו ודניאל, שהעיזו לשנות מהמטבע שטבע משה רבינו — "מתוך שיודעין בהקב"ה שאמתי הוא לפיכך לא כזבו בו". לכן זו סוגית יסוד כאשר מחפשים את נקודת האמת האישית ואת הכנות והנאמנות לאמת בעבודת ה', כפי שלמדנו באריכות (בחלקים הקודמים של השיעור).

על הדרשה של רב מתנא, היסוד של כל המהלך הזה בסוגיא, שואלים האחרונים[ז] שאלה מתבקשת: איך אפשר ללמוד מהמלה "הגדול" בלבד שעזרא החזיר עטרה ליושנה (כאחד מאנשי כנסת הגדולה)? אדרבא, בהבנה פשוטה אפשר להבין כאן שעזרא עוד יותר 'קיצוני' מירמיהו ודניאל — ירמיהו השמיט את "הנורא", דניאל השמיט את "הגבור" ועזרא השמיט את שניהם והשאיר רק את "הגדול"! מסבירים המפרשים[ח] שבין שלשת השבחים, "הגדול הגבור והנורא", "הגדול" הוא העטרה — כל השבחים של ה' הם פרטים מתוך "הגדול". אם אין את כל שאר השבחים שיוצאים מ"הגדול" או נכללים בו העטרה לא שלמה. מתי העטרה שלמה, "הגדול" שלם? רק אם יש יחד אתו את "הגבור והנורא". לכן, אם עזרא אמר "הגדול" במלוא המובן, ברור שהוא כלל בכך את "הגדול הגבור והנורא" (לעומת מקום בו בפירוש מפרטים רק שבח 'פרטי' אחד, כמו ירמיהו או דניאל). זהו פירוש שאפשר לדון עד כמה הוא מתיישב ומספק, אבל כך הם עונים לשאלה.

> אפילו כאשר נקודת האמת של התלמיד נשמעת כסותרת את דברי רבו, בעצם היא מחזקת את דבריו בכך שהיא מאזנת אותם ונותנת להם משקל של נשיאת הפכים, שהיא גילוי של עצמות ה'

כפי שלמדנו, מודגש בסוגיא שדווקא "רבנן" — גדולי ממשיכי דרכו של משה רבינו, ירמיהו הנביא (שהוא הגלגול העיקרי של משה רבינו בין הנביאים[ט]) ודניאל איש חמודות (שהוא הדוגמה למשיח) — מקפידים על הנאמנות לאמת שלנגד עיניהם, גם כשהיא נראית כשונה מדברי משה ואפילו סותרת אותם. הסברנו שדווקא בכך הם נאמנים ל"משה אמת ותורתו אמת"[י], ואפילו כאשר נקודת האמת של התלמיד נשמעת כסותרת את דברי רבו, בעצם היא מחזקת את דבריו בכך שהיא מאזנת אותם ונותנת להם משקל של נשיאת הפכים, שהיא גילוי של עצמות ה' (שרק הוא "נושא הפכים"[יב]). העקרון הזה יהיה נר לרגלינו כשנעיין בסוגיא ובהשלכותיה ונגיד 'מה שבא לנו' עליה ועל ההשלכות האקטואליות שלה.

גילוי השבחים הנסתרים

קודם כל, נציע עוד תירוץ לקושית האחרונים על הלימוד של רב מתנא מ"הגדול":

יש כלל ש"כל המוסיף גורע"[יג], ובאותו אופן יש לדרוש ש'כל הגורע מוסיף', וכאשר ירמיהו ודניאל גרעו משבחיו של מקום הם גם הוסיפו בשבחיו בפנימיות ובהעלם. ראשית, יש לשים לב שהם לא השמיטו בקביעות את השבח, ואפילו לא הדחיקו אותו (בפועלה לא מודעת), אלא רק העלימו אותו לעת־עתה — מבינים שאם גבורותיו ונוראותיו של מקום אינן גלויות במציאות גם לא מתאים להזכיר אותן בגלוי ובכך לכזב באמתו של מקום (המזדהה לגמרי עם ההרגשה הקיומית של האדם). הם לא אמרו, חלילה, 'נכרים מקרקרין בהיכלו אין הוא גבור!'

ז עיון יעקב בסוגיין ד"ה "הקשה לי"; בן יהוידע ד"ה "שהחזירו"; מראית העין (לחיד"א) ד"ה "למה".

ח עיון יעקב ובן יהוידע שם.

ט ראה מגלה עמוקות רנ"ב אופנים פן פד ע"פ פסיקתא דרב כהנא פסקא יג אות ו.

י סנהדרין צח, ב.

יא תנחומא קרח יא.

יב מטבע לשון שגור במאמרי ושיחות הרבי מליובאוויטש (ע"פ לשון הראשונים "שני הפכים בנושא אחד"). ראה אשא עיני מאמר "נמנע הנמנעות, נושא הפכים, כל יכול" (נתבאר ב**מבחר שיעורי התבוננות** חי"ב).

יג סנהדרין כט, א.

ו'נכרים משתעבדין בבניו אין הוא נורא!' — הם רק שאלו "איה גבורותיו?" ו"איה נוראותיו?", היכן נתעלמו הגבורות והנוראות של ה'? (ובשאלתם הם גם רמזו לתשובה, שהרי "איה" היא שאלת הכתר[יד], המקור הנעלם של כל הכוחות הגלויים, אליו הם חוזרים כשהם נעלמים). יתר על כן, בתוך ההעלמה שלהם, עם השאלה שבטאו בה, הם הוסיפו — בסתר ולא בגלוי — גם את המענה שנותנת הגמרא בהמשך, הסברה ש"אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות" (סברה שודאי לא נעלמה מהם). כלומר, ירמיהו ודניאל לא רצו לומר זאת בפירוש, מפני נקודת־האמת שלהם בראיית המציאות בהוה, אבל הם־הם שנתנו לדורות הבאים את היכולת לומר "אדרבה...".

ירמיהו ודניאל לא רצו לומר זאת בפירוש, מפני נקודת־האמת שלהם בראיית המציאות בהוה, אבל הם־הם שנתנו לדורות הבאים את היכולת לומר "אדרבה..."

אם מבינים כך, מיושב איך מ"הגדול" לבד למדו שהחזירו את כל השבחים. עזרא הסופר כאילו אמר רק "הגדול", בלי "הגבור והנורא", אבל אנשי כנסת הגדולה, יחד עם עזרא, גילו את התוספת הסמויה שהוסיפו "רבנן" הראשונים, ירמיהו ודניאל, ואמרו שעל אף שאליבא דאמת שניהם עדיין צודקים, ונשאר אצלנו בגלוי רק "הגדול", הגיעה העת — כאשר כבר איננו עדי ראיה לחורבן ולשעבוד — להחזיר את העטרה כולה ליושנה ולגלות את פנימיות כוונתם של "רבנן". כשמתגלה הפנימיות מתגלה ש'כל הגורע מוסיף' ושבחי "הגבור והנורא" הם ביתר שאת ויתר עז אפילו ממה שאמר משה רבינו[טו].

"האדם הגדול בענקים"

מיהו "הגדול" בתורה? אברהם אבינו, שמכונה "האדם הגדול בענקים"[טז]. כתוב[יז] בפירוש ש"הגדול הגבור והנורא", שאומר משה רבינו, הם כנגד שלשת האבות. בכל תפלה אומרים "אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב, האל הגדול הגבור והנורא", ולפי הכוונות[יח] דווקא התארים "הגדול הגבור והנורא" הם כנגד חסד־גבורה־תפארת, המדות של שלשת האבות עצמם, בעוד "אלהי אברהם, אלהי יצחק ואלהי יעקב" היינו השרשים שלהם בחכמה־בינה־דעת. לפי הפירוש ש"הגדול" הוא העטרה שכוללת הכל, אברהם אבינו הוא היסוד והכלל של האבות, כאשר יצחק ויעקב ביחס אליו הם כבר "בתר רישא גופא אזיל"[יט] (כמו שמוסבר הרבה פעמים על המלה **אב** עצמה — תחלת השם **אב**רהם, "**אב** המון גוים"[כ] — שהיא כוללת **ג** אבות בחלוקה ל־**א**, אברהם, העיקרי והראשון, ו־**ב** שבאים אחריו ונכללים בו, יצחק ויעקב).

מה אברהם עשה בעולם? מה הסיפור שלו? מה נקודת האמת שלו[כא]? לפני שנענה על השאלה הזו נאמר משהו יפה לגבי ספר המדות של רבי נחמן מברסלב: בגדול, הוא בנוי לפי אלף־בית, אבל אחרי החלוקה הכללית של הערכים לפי האלף־בית החלוקה הפנימית של כל אות היא לא לפי הסדר של האותיות.

יד קהלת יעקב ערך 'איה' ובכ"ד.

טו תופעה זו, של "ירידה צורך עליה" (עפ"י מכות ז, ב), נקראת בהגותו של פרנקל צמיחה פוסט טראומתית (כפי שדובר בשיעור ט"ו בשבט השתא, בחלקים שטרם פורסמו).

טז יהושע יד, טו. רש"י שם בשם מדרש אגדה (ומפורש במסכת סופרים כא, ט).

יז שערי אורה ש"ה הספירה הששית; רקנאטי פרשת שמות עה"פ "ויאמר אנכי". ובכ"מ.

יח תקו"ז תקון ע (קכג, א); שעה"כ דרושי העמידה דרוש ב ואילך; פע"ח שער הברכות פרקים ג־ד. ובכ"מ.

יט עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

כ בראשית יז, ה.

כא ראה ח"א של השיעור – נדפס בגליון בשלח.

רבי נחמן כותב את ספר המדות תוך כדי הלימוד שלו, אבל לפי איך שהוא מסדר רואים שהעיקר אצלו הוא אמת – אם אין לך את נקודת האמת שלך אתה לא יכול להתחיל לעבוד את ה' יתברך

הדוגמה הכי חשובה היא ההתחלה — ארבעת הערכים הראשונים שלו הם אמת־הכנסת אורחים־אהבה־אמונה. לפי סדר האלף־בית ההתחלה היא אהבה, ולפי התוכן הייתי חושב שהוא יתחיל עם אמונה, אבל הוא מתחיל עם אמת. רבי נחמן כותב את ספר המדות תוך כדי הלימוד שלו, אבל לפי איך שהוא מסדר רואים שהעיקר אצלו הוא אמת — היא ה"בתר רישא גופא אזיל" ו"הכל הולך אחר הפתיחה". האמת היא ההתחלה — אם אין לך את נקודת האמת שלך אתה לא יכול להתחיל לעבוד את ה' יתברך. שלשת הערכים הבאים הם מאפיינים מובהקים של אברהם אבינו — הכנסת אורחים, בה הוא הצטיין[כב], מדתו הפנימית, אהבה ("אברהם אֹהבי"[כג]), והאמונה שלו (בהיותו "ראש כל המאמינים"[כד], "והאמֵן בהוי'"[כה]). המדה הבאה היא כבר 'אכילה', ששייכת ליצחק[כו].

אפשר להקשות ולומר שאמת שייכת ליעקב, "תתן אמת ליעקב"[כז]. אבל למדנו באריכות שלכל אחד יש את האמת שלו, ויהודי הוא מי שהולך על האמת שלו, עד כדי מסירות נפש. הראשון שהלך על האמת שלו, עד כדי מסירות נפש, הוא אברהם אבינו. האמת שלו היא באמת אחרי שחקר ודרש והכיר את בוראו בגיל שלש[כח], עד שנגלה עליו ה' ואמר "אני בעל הבירה"[כט]. ההכרה שלו את ה' עדיין לא נקראת אמונה. מתי כתוב עליו "והאמן בהוי' ויחשבה לו צדקה"? הרבה יותר מאוחר, אחרי מלחמת המלכים. אבל מאז שהוא ילד יש לו אמת, יש לו נקודת אמת. לכן הוא גם לא יקבל את בעל הבירה לפני שיכיר אותו — בן שלש הוא הכיר את בוראו, לא האמין בבוראו. קודם כל הוא מכיר, והכרה היא דעת[ל]. כתוב בחסידות[לא] שהכרה אמתית היא כאילו רואה, וממילא ההתפעלות של הכרה אמתית היא התפעלות של ראיה ממש. על החויה הזו כתוב שה' נגלה עליו ואמר "אני בעל הבירה". זו ראשית דרכו של אברהם אבינו — האמת שלו. אחר כך הוא מקיים במסירות נפש מצוה גדולה, הכנסת אורחים, שמבטאת את החסד שלו. מתוך החסד הוא מגיע לאהבה. כתוב בתניא[לב], וגם בכל הספרים[לג], שהאהבה היא הפנימיות של החסד, הכח־המניע שלו. לכן האהבה באה (בסדר של ספר המדות) דווקא אחרי הכנסת אורחים. מתוך נקודת האמת, על ידי החסד והאהבה, הוא מגיע לאמונה שלמה. לכן הוא כותב[לד] שבלי אמת אי אפשר להגיע לאמונה שלמה. אמונה היא לגמרי למעלה מהשכל, סותרת את השכל — הוא מתחיל מהכרה ובסוף מגיע לאמונה פשוטה. אם כן, התהליך של אמת־הכנסת אורחים־אהבה־אמונה — כולו אברהם אבינו.

נחזור: הכל כלול בתוך המלה "הגדול", שהוא "האדם הגדול בענקים". כשעזרא מזכיר את "האלהים הגדול" הוא מחזיר עטרה ליושנה — מחזיר את העטרה של אברהם ("הגדול"),

כב ראה תו"א ותו"ח ר"פ תולדות; לקו"ש חט"ו פרשת תולדות שיחה א (ע"פ המפורש בחז"ל בכ"מ).
כג ישעיה מא, ח.
כד שמות רבה כג, ה (ע"פ שה"ש ד, ח).
כה בראשית טו, ו.
כו ראה שם כז, לג ("ואכל מכל").
כז מיכה ז, כ.
כח נדרים לב, א.

כט בראשית רבה לט, א.
ל תו"א משפטים עה, ג; לקו"ת ואתחנן ב, א (ובכ"מ). סוד ה' ליראיו שי"ח פ"ג; מלכות ישראל ח"א מאמר "ארץ ישראל השלמה" הערה כא; חסדי דוד הנאמנים ח"ט עמ' 263. ועוד. וראה שיעור ש"פ וארא תשפ"ה.
לא לקו"ת ואתחנן ד, א. ובריבוי מקומות.
לב פל"ב ופמ"ה (על היחס בין רחמים לאהבה); אגה"ק טו.
לג ראה קהלת יעקב ערך 'אור'; פרי הארץ מכתב יב; קדושת לוי על אבות ד"ה "ונבאר מאמר שאמרו" וקדושה שניה על פורים ד"ה "ואמנם אם אינו מאיר".
לד לקוטי הלכות חו"מ הלכות דינים ה"ג.

שכוללת גם את יצחק ("הגבור") ואת יעקב ("והנורא").

שלשת עיקרי אמונה ושלשת האבות

שוב, מהי נקודת האמת של אברהם אבינו? מה הסיפור שלו? נקודת האמת שלו היא מסירות נפש לפרסם את אלקותו יתברך בעולם. באידיש אומרים לפרסם 'ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט', לפרסם שיש אלקים בעולם. גם מי שלא יודע אידיש — לפחות את המשפט הזה כדאי להכיר. זו התמצית של אברהם אבינו במלה אחת. ממילא, כולנו הבנים של אברהם אבינו וצריך ללכת בדרכו וללמוד ממנו. זו גם ירושה אצלנו, וצריך מאד־מאד להתעצם אתה. לפני כן כתוב בסוגיא שרב גידל פרש את "הגדול" של עזרא — "שגדלו בשם המפורש". נסביר שלאברהם אבינו הכי חשוב ששמו של ה' יהיה מפורש — מפורסם ומוכר — בעולם[לה].

אצל בעל העיקרים — ועוד[לו] — כל עיקרי האמונה נכללים בשלשה: האמונה בה', האמונה בתורה והאמונה בשכר ועונש, שכוללת גם את האמונה במשיח (ושאר היעודים העתידיים). האמת של אברהם אבינו היא העיקר הראשון, שברור שהוא גם הכי יסודי וכולל. לפי זה, מתאים לחבר את שני העיקרים הנוספים לשני האבות שממשיכים את אברהם ונכללים בו:

> יצחק, "הגבור", פועל אצל ה' שיפסיק להיות "גבור הכובש את יצרו", "גוים מקרקרין בהיכלו והוא שותק", אלא יגלה את ה'"טוב מאד' זה יצר הרע" בגבורה כנגד שונאי ישראל, ויביא כבר את קץ הגאולה

שכר ועונש לפי הזכות של האדם שייכים למדת הדין, מדתו של יצחק. דווקא ליצחק נאמר לעתיד לבוא "כי אתה אבינו"[לז] (אב הוא גם לשון רצון וגעגועים — נאמר ליצחק 'לך חיכינו', המשיח הוא מימוש חלום הדורות שלנו[לח]). דווקא יצחק, "הגבור", פועל אצל ה' שיפסיק להיות "גבור הכובש את יצרו", "גוים מקרקרין בהיכלו והוא שותק", אלא יגלה את ה'"טוב מאד' זה יצר הרע"[לט] בגבורה כנגד שונאי ישראל, ויביא כבר את קץ הגאולה (**יצחק קץ חי**). מנקודת יצחק שבנו עלינו לזעוק — באמת! (ולא מפני הציווי)[מ] — "עד מתי?!" ו"משיח נאו!". האמונה בתורה שייכת, כמובן, ל"יעקב איש תם יֹשב אהלים"[מא], עמוד התורה, המכריז "משה אמת ותורתו אמת" (שהרי "משה מלגאו, יעקב מלבר"[מב]).

משקל שלשת העיקרים

נקח את הענין הזה למשהו אקטואלי: הרבי אומר שהדבר האחרון שנשאר לנו לעשות כדי להביא את הגאולה לעם ישראל הוא "קבלת פני משיח"[מג]. אם היו שואלים אותי, הייתי חייב לומר את האמת שלי — ודווקא ככה להיות נאמן לרבי, "משה אמת ותורתו אמת" — שלעניות דעתי כל שליח חב"ד, וכל יהודי שרוצה להיות שליח של הקב"ה, לא משנה באיזו גישה, צריך בעיקר לצעוק את המשפט

לה לפי זה אפשר להקביל את תארי שם הוי' ב"ה – שם המפורש, שם העצם ושם המיוחד – כנגד אברהם (כבפנים), יצחק (מדת יצחק, הגבורה, מזוהה עם ה**עצם**, לשון **עָ**צמה, שעל כן מכל הספירות היא היחידה שמשמשת ככינוי לה' עצמו) ויעקב (המכוון כנגד 'מיוחד' בהקבלת אחד־יחיד־ומיוחד לאבות, כנודע), ודוק.

לו ראה אוהב משפט (לרשב"ץ דוראן) פרק ח; תורת העולה ח"א פט"ד.

לז ישעיה סג, טז. שבת פט, ב.

לח כידוע, יצחק הוא שרשו של יוסף (ראה השמטות הזהר ח"א רנב, ב), בעל החלומות.

לט בראשית רבה ט, ז.

מ כפי שבכה הרבי בשיחה הידועה – כ"ח ניסן תנש"א.

מא בראשית כה, כז.

מב ע"פ תקו"ז יג (כט, א).

מג ראה שיחת ש"פ חיי שרה תשנ"ב. ובכ"מ.

של אברהם אבינו, 'יש אלקים בעולם'. בתודעה של העולם, נראה שפחות חסר משיח, ויותר חסר לדעת, להרגיש, אלקים בעולם (עם כל הדגש על תודעת השגחה פרטית, ענין עיקרי של **ת**הא **שנת ה**שגחה **פ**רטית, כפי שמדובר מתחלת השנה[מד]).

איך אני יכול להגיד משהו שעלול להשמע באזני מאן דהו כשונה מדברי הרבי שלי, שהוא הנשיא של כל הדור? "מתוך שיודעים שהוא אמתי... לא כזבו בו" — אני בטוח שכאשר אני נאמן לאמת שלי אני מתחבר לנקודת האמת של הרבי, מגלה את נשיאת ההפכים שבה, וככה בעצם משלים אותה. אחרי שאני אומר את נקודת האמת שלי, אני צריך להתבונן איך באמת היא משלימה את מה שהרבי אומר ונותנת לו עוד תוקף.

צריך להחליף את הדמות המסולפת של המשיח שהנצרות 'מוכרת', משיח־שקר, עם כל הרגש כלפיו, בדמות של משיח צדקנו, הגואל האמתי של העולם

קודם כל, ברגע שהבנו שגם העיקר של משיח, וגם העיקר של תורה — שהרבי הדגיש מאד כשדבר על "שלמות התורה" — נכללים בעיקר של האמונה בה', גם יצחק וגם יעקב נכללים באברהם, אנחנו יכולים להסתכל גם על צעקת "עד מתי?" ועל קבלת פני משיח מתוך העינים של אברהם אבינו. העיקר הוא קבלת פני משיח, צריך לחיות עם משיח, אבל מה המשיח עושה? מה המשיח מגלה לעולם? שיש הקב"ה! למדנו הרבה פעמים[מה] שבסופו של דבר הדמות של המשיח הכי חוזרת לדמות של אברהם אבינו, שמפרסם אלקות בכל העולם, כמו שהרמב"ם חותם את הפרקים שמדברים על המשיח — ואת כל ספרו — ביעוד של ידיעת ה' ועבודת ה' על ידי כל באי עולם.

שקיעת הדתות וצמיחת הטכנולוגיה

אם אני מנסה, לעניות דעתי, להסביר למה בתוך שיווי המשקל של שלשת 'אבות האמונה' הרבי כל כך הדגיש את המשיח, נראה לי שהרבי התאמץ במיוחד לבטל את הקליפה שלדעתו מעכבת את הגאולה — קליפת הנצרות[מו], שהנחילה לעולם תודעה מסולפת של האמונה במשיח. בסופו של דבר יתגלה שגם זה היה חלק מהכנת הדרך למשיח, כמו שהרמב"ם כותב[מז], אבל אחרי ש"קליפה קדמה לפרי"[מח] היא חונקת וחוסמת את התגלות המשיח האמתי וצריך לשבור אותה — צריך להחליף את הדמות המסולפת של המשיח שהנצרות 'מוכרת', משיח־שקר, עם כל הרגש כלפיו[מט], בדמות של משיח צדקנו, הגואל האמתי של העולם.

אבל, בהחלט אפשר לומר שהרבי כבר "עשה

מד החל משיעורי ר"ה ושבת שובה – נדפסו בגליון סוכות־שמח"ת – השתא.

מה ראה גם שיעור כ"ו כסלו תשע"ד.

מו ובכך יש דמיון גם לרבי נחמן מברסלב, שפעל לברר את קליפת הנצרות ולעמוד כנגדה, ואכמ"ל.

מז הלכות מלכים פי"א ה"ד.

מח ספר הליקוטים ויצא פל"ו; לקו"ת בראשית. ובכ"מ. ראה וממנה יושע מאמר "קליפה קדמה לפרי"; קומי אורי מאמר "הזמן לפצח את האגוז".

מט כפי שהסברנו בעבר (ראה 'עולמות' מאמר 'פולחן התמוז ותרבות הדכאון', עמ' 146 ואילך), שרש קליפת הנצרות בתנ"ך הוא בפולחן התמוז, דמות אלילית של עלם־חמודות שמת מות טראגי בדמי ימיו, עם כל הרגש שהוא מעורר. אצל רבי נחמן מברסלב, שנפטר בדמי ימיו ו'מצייר' משיח כילד־פלא (במגלת סתרים שלו – נדפסה בהוצאה מדעית ע"י צבי מרק, הוצאת אונ' בר אילן), קל להבין את הנסיון להחליף את הדמות המשיחית שבקליפה. אך כיצד יכול המשיח שמצייר הרבי – משיח זקן, שחי ופועל – את הדמות השקרית. צריך לומר שהמשיח, "צמח שמו ומתחתיו יצמח" (זכריה ו, יב), הוא דמות שממחישה כיצד מתוך משבר אישי קשה ניתן לחזור ולצמוח, כתחית המתים ממש – והצמיחה הזו היא חזרה אל הנעורים. בעומק, במקום המשך של הטרגדיה, שמעורר רגש אבל גורם בפנימיות ליאוש מתיקון האדם והעולם, יש כאן תיקון שלה – צמיחה פוסט טראומטית, שמגלה את המשמעות דווקא מתוך המשבר, ומעוררת תקוה לתיקון וגאולה (והנושא מתקשר לכל סוגית השבירה והצמיחה שבעקבותיה שנלמדה לאחרונה, ובע"ה תתפרסם בגליונות הקרובים).

והצליח", ניצח את המלחמה הזו מתוך "מלחמות ה'" של המשיח, וקליפת הנצרות כבר נשברה מאד. למרות שיש עדיין מיליארד אנשים שמצהירים על עצמם כנוצרים, הכח של הנצרות נחלש מאד (ובפרט נחלש הכח של הקתוליות, עיקר אמונת השילוש, ולכן רבים היום פוסקים — בניגוד לפשט הרמב"ם[נ] — שאין לנצרות דין עבודה זרה[נא], ורבים מהנוצרים חוזרים אל התנ"ך, נוטים לאהבת ישראל וקרובים לשוב להשליך את אליליהם ולשוב לאמונה באמת). אותו האיש כבר מת[נב], נגמר, פחות צריך להשקיע בלסתור אותו.

הקליפה העיקרית שנשארה בעולם היא החזרה לחכמת יון, חכמת הטבע, שמתארת טבע חסר־אלקים וכופרת בנסים של שידוד מערכות הטבע (לכן עיקר החג של משיח — שהבעל שם טוב והרבי חבבו ביותר — הוא חנוכה, החג של בית **חשמונאי**, אותיות **משיח נאו**[נג]). במלים פשוטות, כשם שמוסד המלכות והעבדות עברו מן העולם (כפי שהוזכר בחלקו הראשון של השיעור), כך גם הממסד הדתי נכנע לגמרי בפני קדמת המדע והטכנולוגיה וכעת להם "כורעים ומשתחוים כל יושבי תבל" (בלי לקרוא לכך דת, אבל מתוך התקבעות השכל וגם הרגש

במלים פשוטות, כשם שמוסד המלכות והעבדות עברו מן העולם, כך גם הממסד הדתי נכנע לגמרי בפני קדמת המדע והטכנולוגיה וכעת להם "כורעים ומשתחוים כל יושבי תבל"

בתודעה הזו)[נד]. כעת זקוקים שוב למשיח בדמותו של אברהם אבינו, שלא כורע ולא משתחוה בפני האלילים של דורו (ושובר את פסלי אביו[נה]) — שמכריז שיש ה' בעולם (וכך רותם את כל כוחות הקדמה לעבודת ה', כפי שמלמד הרבי[נו]).

שלש הכרזות בתפלה

נמחיש את שיווי המשקל העדין בין שלשת העיקרים, 'אבות האמונה', בהצעה מקורית: כדי לקיים את הוראת הרבי על קבלת פני משיח צדקנו יש שצועקים בסוף התפלה "יחי אדוננו" ויש שאומרים "דוד מלך ישראל חי וקים"[נז]. אבל מתי כדאי לצעוק שיש אלקים בארץ? לפני שאתה מתחיל להתפלל. למי אתה מתפלל בכלל? קודם צריך לדעת ולהאמין חזק שיש אלקים ואז אפשר להתפלל. העולם חסר את ההכרה הזו, עולם של היפך האמונה בה', עולם של מדע. מתי מתאים להכריז על האמונה בתורה? במקום בו קוראים בתורה בימי הקריאה, לפני שאומרים "אשרי" — אחרי שמסיימים את עיקר התפלה, ומתחילים לפנות "מבית הכנסת לבית המדרש"[נח] — אז מתאים להכריז "משה אמת ותורתו אמת". זו ההכרזה השניה, אחרי ההכרזה ש'יש אלקים'.

כלומר, כשיהודי רוצה להכריז את האמונה שלו, הוא צריך להכריז גם שהוא מאמין בה', גם שהוא מאמין בתורה וגם גאולה ומשיח,

נ ראה פיה"מ ע"ז פ"א מ"ג ופ"ט מ"ד.

נא ראה לדוגמה שו"ת מלומדי מלחמה (הרב נחום אליעזר רבינוביץ) סי' מג (בשם מהרי"ץ חיות). ועיין במאמר 'האם הנוצרים בימינו עובדי עבודה זרה הם?' (נדפס בתחומין כ"ב תשס"ב 67-68 ומופיע באתר 'דעת') ובנסמן בו.

נב ניטשה וחבריו הכריזו ש'אלקים מת' - עפ"ל - אך האמת (שנתגלתה מאה שנה אחריהם) היא שאלקים חי אבל אותו האיש כבר מת.

נג **אמונה ומודעות** מאמר "האמונה במעגל השנה" הערה עה. וראה גם בשיעור הנ"ל הערה מה.

נד וראה גם **איחוד התורה והמדע** פרק 1.

נה בראשית רבה לח, יג.

נו ראה שיחות ש"פ מקץ וש"פ משפטים תשכ"ו; ד' חשון וכ"ח אדר תשל"ז.

נז ר"ה כה, א. וראה שיעור כ"ג אדר תש"ע (ובפשטות מקור הכרזת "יחי" הוא "יחי אדני המלך דוד לעולם" - מלכים־א א, לא - וראה גם שיחות תולדות תשנ"ב סי"ג וב' ניסן תשמ"ב הערה 44).

נח סיום ברכות ומו"ק.

המקום להכריז שיש ה' בעולם הוא בהתחלה, עוד לפני שאתה מתחיל. המקום להכריז "משה אמת ותורתו אמת" הוא במקום של קריאת התורה. המקום להכריז "יחי" או "דוד מלך ישראל חי וקים" הוא בסוף

שהוא מאמין במשיח שיבוא תיכף ומיד ממש. שוב, אם רוצים לקשר את הכל לסדר התפלה, המקום להכריז שיש ה' בעולם הוא בהתחלה, עוד לפני שאתה מתחיל. המקום להכריז "משה אמת ותורתו אמת" הוא במקום של קריאת התורה. המקום להכריז "יחי" או "דוד מלך ישראל חי וקים" הוא בסוף.

גם הניגון של שלש ההכרזות הוא שונה: ההכרזה הראשונה היא פשוט הכרזה, צעקה — 'ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט!'. "משה אמת ותורתו אמת" כדאי לומר בטעמי המקרא (אפשר בזקף קטן וסוף פסוק: "מֹשֶׁה אֱמֶת וְתוֹרָתוֹ אֱמֶת". כתוב[נט] שמשיח בא לדרוש טעמי תורה. הקריאה בטעמים היא כבר שירה, כל התורה היא שירה — "כתבו לכם את השירה הזאת"[ס]. "דוד מלך ישראל חי וקים" צריך לשיר ולרקוד בשיר של שמחה (כמו שראינו את הרבי מעודד דווקא שירת "יחי", "ברוב שירה וזמרה"[סא]). אלה שלש תחושות שונות לגמרי — אחת היא באמת ללכת לפרסם את אלקותו בעולם, השניה היא הטוב־טעם של התורה והשלישית היא שמחת הגאולה, "שמחת עולם על ראשם"[סב] (ה"שמחה בטהרתה" שהרבי אמר שתביא את המשיח[סג]).

בכל אופן, הכל מתחיל מאברהם אבינו, "הגדול", והכל נכלל באברהם אבינו — בפרסום שיש ה' בעולם, ש"אין עוד מלבדו", במשיח שמגלה לכל העולם את האמונה הפשוטה בטוב טעם ודעת[סד]. זה עיקר מה שרצינו לומר הערב — לחיים לחיים!

נט ראה רש"י על שה"ש א, ב; לקו"ת צו יד, א ואילך. ובכ"מ.

ס דברים לא, יט.

סא המלים האחרונות שנשמעו מהרבי אחרי האירוע בז"ך אד"ר תשנ"ב.

סב ישעיה לה, י; נא, יא.

סג שיחת כי תצא י"ד אלול תשמ"ח. וראה לשון אדה"ז בתניא פכ"ו ("לטהר לבו מכל עצב").

סד כלומר, גילוי האמונה הוא גופא על ידי הפצת התורה לכל באי עולם, כמבואר באריכות בספר **המהפכה הרביעית**.

ביאורי תפִלה
מהבריאה לאצילות

אתה קדוש

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה בָּרוּךְ אַתָּה הוי' הָאֵל הַקָּדוֹשׁ.

שלש ברכות כנגד שלשת האבות

ידוע ששלש הברכות הראשונות בתפלת עמידה הן כנגד שלשת האבות, אברהם יצחק ויעקב[א]:

ברכת "מגן אברהם" כנגד אברהם אבינו, אשר הובטח "בך חותמין"[ב]. אמנם שלשת האבות מוזכרים בברכה זו, "אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב", אך כולם כלולים באברהם (ורמוזים באותיות **אב** של **אב**רהם, **א** הוא אברהם, "אחד היה אברהם"[ג], ו־**ב** היינו יעקב ויצחק).

ברכת "אתה גבור... מחיה המתים" כנגד יצחק, במדת הגבורה, אשר בשעת העקדה פרחה נשמתו וחזרה[ד]. "מזכירין גבורות גשמים בתחית המתים"[ה], "מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבעוה בתחיית המתים"[ו], ו"בימות החמה... מזכירים טל, על שם שיחיו המתים בטל"[ז], והרמז **תחית המתים** ועוד **יצחק** = 1521 = **טל** (**הוי' אחד**) ברבוע.

ברכת "אתה קדוש" כנגד יעקב אבינו, "והקדישו את קדוש יעקב"[ח]. יעקב הוא השלישי והמשולש[ט], "הבחיר שבאבות"[י] הכולל את כולם (כמו בית המקדש — שייך ל"אתה קדוש" — השלישי והמשולש, "בית אלהי יעקב"[יא]). החתימה "האל הקדוש" שייכת במיוחד ליעקב, "קראו הקב"ה ליעקב אל שנאמר 'ויקרא לו אל אלהי ישראל'"[יב].

שלשה קשרים

"אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶּלָה" — מכוונים כנגד ה', התורה וישראל ("שלשה קשרים מתקשרים זה בזה"[יג], "כולא חד"[יד]). "אתה קדוש" — הקב"ה. "ושמך קדוש" — התורה[טו], "אורייתא שמא דקודשא בריך הוא"[טז]. "וקדושים בכל יום יהללוך סלה"

נערך ע"י יוסף פלאי לפי רשימת הרב י' סיון תש"פ.

א לפי פרקי דר"א פל"א ופל"ה. רוקח סי' שכב. פירוש התפלות לר"י בר יקר. שו"ת הרשב"א ח"ה סי' קטו. אבודרהם, תפלת שמונה עשרה. צרור המור פרשת ואתחנן.

ב פסחים קיז, ב.

ג יחזקאל לג, כד.

ד פרקי דר"א פל"א: "באותה שעה פתח ואמר ברוך אתה ה' מחיה המתים".

ה ברכות פ"ה מ"ב.

ו ברכות לג, א.

ז אבודרהם. וראה ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב "שאין המתים חיים אלא בטללים".

ח ישעיה כט, כג. ובפרקי דר"א פל"ה "ויצא יעקב מבאר שבע וגו' והאל הקדוש נקדש בצדקה וענו העליונים אמרו ברוך אתה ה' האל הקדוש". ובמגילה יז, ב "מה ראו לומר בינה אחר קדושה? שנאמר והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו וסמיך ליה וידעו תועי רוח בינה".

ט רש"י דברים לב, ט "יעקב חבל נחלתו, והוא השלישי באבות, המשולש בשלש זכיות, זכות אבי אביו וזכות אביו וזכותו, הרי שלשה, כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים".

י לפי בראשית רבה עו, א.

יא ישעיה ב, ג. ופסחים פח, א "יעקב קראו בית".

יב מגילה יח, א.

יג זהר ח"ג עג, א.

יד בספה"ק ע"פ זהר הנ"ל. ראה תניא פ"ד.

טו שפת אמת פ' אמור תרנ"א.

טז זהר ח"ב צ, ב.

— "אלו ישראל שנאמר 'קדושים תהיו'"[יז], ובפרט נשמות הצדיקים בגן עדן[יח].

והם כנגד שלשת האבות (הכלולים ביעקב כנ"ל):

"אַתָּה קָדוֹשׁ", הקב"ה — כנגד אברהם, "אתה כהן לעולם"[יט], וכל ענינו של אברהם לפרסם אלקותו יתברך בעולם.

"וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ", התורה — כנגד יצחק, "תורה מפי הגבורה" (וכן בשלשת הרגלים, חג השבועות "זמן מתן תורתנו" הוא כנגד יצחק אבינו[כ]). בלימוד ועסק התורה יש תחית המתים, "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה"[כא], ותחית המתים היא על ידי "טל תורה"[כב], סוד הזכרת הטל בברכה זו, "כל העוסק בטל תורה טל תורה מחייהו"[כג]. וכן "אין מוסרים רזי תורה אלא למי שלבו דואג בקרבו"[כד], היינו "טל תורה" המגיע מלמעלה למי ש'ממית את עצמו' בדאגה קיומית פנימית. כל זה שייך ליצחק אבינו שהמית עצמו על גבי המזבח.

"אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךְ סֶּלָה", ישראל — כנגד יעקב עצמו כמובן.

"האל הקדוש"

כל אלו רמוזים בחתימה "האל הקדוש": כנגד הקב"ה, כפשוטו; כנגד התורה, כמו שיתבאר; וכנגד ישראל שיש **אל** בשמם, "ויקרא לו אל אלהי ישראל"[כה].

לגבי התורה, מבואר כי "האל הקדוש" רומז לכוונת לימוד תורה לשמה[כו], וענין "לשמה" פירש האריז"ל[כז] לשם **ה** (כמו "תשובה — תשוב **ה**"[כח], וכמו "דעה**וו**" — דע־יחד **ה** ב־**ו**[כט]), ומבאר[ל] כי לאות **ה** יש שלשה מילויים — **הי הא הה** העולים יחד **אל**, סוד "האל הקדוש".

ויש לומר ששלשה מילויים אלו הם כנגד ה', התורה וישראל: **הי**, **י** כנגד החכמה, "הוי' בחכמה" ("אחד האמת" שורה בחכמה דוקא); **הא** במילוי **א** כנגד התורה, "אאלפך חכמה"; **הה** כנגד ישראל (**ה** עילאה ו־**ה** תתאה היינו סוד "מערת המכפלה"[לא], מקום מנוחת אבות האומה, וכל האבות נקראו "ישראל"[לב]), ראשי תבות **ה**אל **ה**קדוש.

רמזים

חתימות שלש הברכות **מגן אברהם, מחיה המתים, האל הקדוש** = 6 פעמים 225, ממוצע כל תבה, **יה** ברבוע (סוד ג' ראשונות, "הנסתר"ת", אותיות **יה** בשם הוי').

מגן מחיה האל = 6 פעמים **לב**.

אברהם המתים הקדוש = 6 פעמים **טפטפיה** (שם המחשבה בלב) = 6 פעמים **לב** עם הכולל.

ראשי התבות **מא מה הה** = 96 = 6 פעמים 16, ממוצע כל אות. השאר = 6 פעמים (צירופי) **הדר**, מלך התיקון הכולל את שלשת האבות.

ראש־תוך־סוף התבות, **מהש**, השם החמשי מע"ב שמותיו יתברך, אותיות **משה** (ואבן **ה**שה**ם**, אבנו של יוסף).

ברוך אתה הוי' מגן אברהם ברוך אתה הוי' מחיה המתים ברוך אתה הוי' האל הקדוש = 3330 = 15 פעמים 222, ממוצע כל תבה = **ברך**, שרש כל ברכה (6 פעמים 37, **יחידה־הבל**).

יז אבודרהם. פרי עץ חיים שער תפלות ר"ה פ"ז "וקדושים בכל יום וכו' שהם י"ב שבטי יעקב כי כולם היו קדושים".
יח רבינו בחיי דברים לד, ה. תו"א פ' מקץ לב, ד.
יט תהלים קי, ד. נדרים לב, ב.
כ טור או"ח תיז. אבודרהם סדר ראש חדש.
כא ברכות סג, ב.
כב כמבואר בתניא פל"ו. וראה לקו"ת פ' האזינו עד, ב ואילך על בחינת טל שבתורה.
כג תקוני זהר יב, א (וראה כתובות קיא, ב).
כד לפי חגיגה יג, א.
כה בראשית לג, כ.
כו ראה מגן אבות שמע"צ נו, א

כז פע"ח שער הנהגת הלימוד פ"א. "**טל** תורה" הוא אותיות **יוד הא ואו** (סוד "שראשי נמלא טל", תקו"ז יז, ב) וכאשר הם מתחברים ל־**ה** אחרונה תבוא תחיית המתים (קה"י ערך תורה ד"ה בתורה נכלל שם הוי').
כח תניא אגה"ת פ"ד.
כט מגלה עמוקות אופן קה.
ל ע"ח שער הכללים פ"ג.
לא תורה אור פ' חיי שרה טו, ג.
לב בראשית רבה סג, ג.

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

סמים לצורך תיקון הנפש וחויה רוחנית

יצא לי לאחרונה להתנסות בחומר פסיכודלי שנקרא איוואסקה והרגשתי שזה פעל עליי לטובה ופתח לי מקומות ועומקים בנפש שלא הייתי מסוגל להגיע אליהם בלי זה. מדובר במין משקה המופק מגזע של צמח מסויים והיה בשימוש במשך מאות שנים אצל שבטים ילדיים בדרום אמריקה. השימוש בחומר מביא את האדם לחויה רוחנית מרוממת מתוך תודעה עמוקה ומרגיעה המאפשרת לאדם להעמיק בטראומות שעברו עליו בחיים, גם בדברים החבויים והמודחקים ביותר, לטפל בהם ובכך להבריא את הנפש ולהרגיעה.

אני מודע לכך ששימוש בסמים הינו דבר שלילי, אבל בחויה שלי מדובר כאן בעניין שונה בתכלית, משהו בדומה לאמירת 'לחיים' חסידית, אבל באופן הרבה יותר עוצמתי.

אודה לחוות דעתו של הרב בנידון.

מענה:

כל שימוש בסמים למיניהם המביא לטשטוש הממד המודע של הנפש, כביכול כדי לגלות 'סודות' ו'עומקים' של טראומות מודחקות וכיוצא בזה על מנת 'לטפל בהם' — הינו היפך דרך התורה בכלל והחסידות בפרט. כל עבודה אמתית צריכה להיות "עבודה בכח עצמו" — היינו בכח השכל והרגש המודעים של האדם — אחרת, למרות שנדמה לו שכעת הוא מכיר את עצמו ואת מניעיו הנפשיים יותר לעומק, הרי שבאמת זהו מצג שוא של כח המדמה החיצוני ואף השקרי [כשמה ש'מתגלה' לו זה כלל לא הוא, אלא הצל־צלמות שלו], ה'מדלג' לגמרי על המסננת של "אתה חונן לאדם דעת" [הבקשה הראשונה והעיקרית בתפלות שלנו].

הדמיון להתוועדות חסידית הינו מצחיק ומצער. תפקידו של ה'לחיים' בהתוועדות חסידית [שאף בנוגע לכך דרש הרבי משנה זהירות ב'תקנת המשקה'] הוא כדי להשתחרר ממסכים חיצוניים המכסים על הנקודה הפנימית של הנשמה, כדי שזו תוכל להופיע כפי שהיא באמת — אמונה בטהרתה — ולא כדי לחוות חויות מהעבר, לתקנן וכיוצא בזה, ואף לא בכדי להרגיע את הנפש. רוגע נפשי בא רק על ידי לימוד חסידות לעומק והתבוננות בתוכן הלימוד — "כי בהם ימצא מרגוע לנפשו" כמבואר בהקדמת התניא קדישא.

יותר בעומק: כל ההנאה הגדולה (מאד) שהיתה מהפולחן לע"ז נסובה בדיוק סביב נקודה זו — טשטוש חושים כדי לראות ולחוות מחדש את מאורעות החיים במשקפיים שונות ולתת פרספקטיבה יותר מהנה על המציאות. היהדות היא רציונלית בעצם [כדברי הרמב"ם] וכל חויה מיסטית [למעליותא] באה בדרך ממילא [מתוך דבקות כחות הנפש המודעים בה'], ללא שום הכנה של אילוץ חיצוני. ההכנה היחידה התופסת מקום חשוב במסורת החסידית היא הנגינה, המסוגלת לגלות במודע השראה (השראה לשון שירה כנודע) מהעל־מודע ואף להעלותו לשׂרשו ששם [דהיינו שרש הנשמה שבה מקור ה'נבואה'־נביעה של הנפש האלקית], "ויהי כנגן המנגן גו'". וכך המנהג אצל הרביים שקודם אמירת תורה

המדור מוקדש לזכות:
החילת בצבאות ה' **סוליקה** תחי' **רביבו**,
לרגל יום הולדתה – **כ"א שבט**

הסיפור החסידי

הרבי מליובאוויטש וויקטור פרנקל | "אל תתייאש!"

לאורך שנות לימודי הפסיכיאטריה שלו, היה פרנקל עמית צעיר של זיגמונד פרויד ושל אלפרד אדלר. פרנקל נקט בגישה שונה והפוכה משלהם: במקום שאיפה להנאה או למעמד, טען הוא שהאדם מונע בעיקר על ידי "השאיפה למשמעות". הייחודיות של האדם היא ביכולת להתעלות מעל עצמו, כשהחלק הדומיננטי בנפש הוא החלק העליון שבה ולא החלק הנמוך.

הרעיונות הללו התפתחו אצל פרנקל בהדרגה כבר לפני המלחמה, ובמהלך תקופת שהותו במחנות המוות הנאציים. הוא ראה כי אפילו בתוך הגיהנם והזוועה, הצליחו אסירים מסוימים לנצח את הרוע על ידי ששמרו על גישה חיובית לחיים והתמסרו למען מטרה ותחושת שליחות שפיעמה בהם.

לאחר המלחמה ד"ר פרנקל מצא את עצמו בודד במערכה עם רעיונותיו הייחודיים, כשמכל העברים היה מוקף בתלמידים נאמנים של פרויד, שהוקיעו אותו והדירו רגליהם מהרצאותיו. בחלוף השנים הלך הלחץ והתגבר, עד שהוא הגיע למצב של ייאוש רגשי בראותו את מפעל חייו יורד לטמיון. הוא החליט לוותר על הפצת רעיונותיו, לעקור לאוסטרליה ולהצטרף לאחותו ששרדה את השואה והתגוררה שם.

באותה תקופה נכנסה לרבי ליחידות אשה ילידת וינה בשם מרגרט הייאם. בסיום הפגישה הרבי ביקש ממנה טובה, שכשתחזור לוינה תמלא

נערך ע"י יהודה הס.

חדשה ובפרט מאמר דא"ח, היו מנגנים יחד עם החסידים, כדי להתעלות מהשקיעה בגשמיות עוה"ז. ויש להוסיף בענין התפשטות הלבושים [החיצוניים של הנביא, ובעיקר לבושי המחשבה דבור מעשה החיצוניים] בעת קבלת הנבואה, שהכל הוא בבחי' התפשטות הגשמיות של הצדיק בעת דבקותו בה', המכונה 'שטות דקדושה' כמבואר בד"ה "באתי לגני" של הרבי הקודם אות ה', עיי"ש.

והיינו עלית המודע שבנפש להכלל בעל מודע [על דרך הנגינה כנ"ל] — הכל דרך המודע — המביאה לדבקות אמתית [אליה ניתן להגיע רק על ידי טהרת וקדושת לבושי הנפש, על ידי תורה ומצות ומעשים טובים, כמבואר בהקדמה לח"ב בתניא, ביחס לאהבה בתענוגים עיי"ש]. יש טוענים שבני הנביאים של ימי קדם השתמשו במעין סמים וכן מגדולי החסידות (ע"ד גת וכיוצא בזה), אך אין זה אמת, ובדיוק זאת באנו לשלול כאן. לסיכום: ללא דעת (התקשרות והתחברות המודע בה') כל רגש המופיע בנפש הוא סך הכל דמיונות שוא כמו שכותב אדה"ז בפ"ג בתניא. זוהי דרך הבעל שם טוב בכלל ובפרט דרך חסידות חב"ד ועל כן ביהדות אין שום הצדקה ללקיחת סמים לצורך פסיכולוגי או רוחני (רק לעתים לצורך ריפוי הגוף הסובל מיסורים שאין האדם מסוגל לחוות, היינו לשם הרדמה).

שליחות עבורו: **אנא מסרי דרישת־שלום ממני לד"ר פרנקל והעבירי לו את המסר הבא: שעליו להיות חזק ולהמשיך בעבודתו בנחישות גמורה. אסור לו לוותר, ויהי מה. אם ימשיך לפעול מתוך עצמה ומחויבות, הצלחתו מובטחת.**

כשהגיעה לוינה וביררה בבית־הרפואה, שם שימש פרנקל כראש מחלקת נוירולוגיה, **נאמר לה** שהפרופסור נעדר כבר שבועיים. **לאחר מאמצים היא הצליחה לברר את כתובת ביתו של** ד"ר פרנקל ולהגיע אליו, שם ביקשה להיפגש עם הד"ר.

ד"ר פרנקל, שהיה **באמצע** כתיבת טיוטה למסמכי ההגירה שלו **לאוסטרליה**, היה נתון **במצב** רוח נרגז **ולא** גילה עניין **רב באורחת. מרגרט ביצעה את** השליחות ופנתה לד"ר פרנקל: "**התבקשתי** למסור לך דרישת שלום **מאת** הרב **שניאורסאהן** מברוקלין, ניו־יורק. הרב **שניאורסאהן**, הידוע בכינויו הרבי מליובאוויטש, שלח לך מסר כדלקמן: היה חזק! המשך בעבודתך בנחישות גמורה. אל תוותר. בסופו של דבר תצליח".

ד"ר פרנקל החל לדמוע, **וכעבור** מספר רגעים הודה **לאשה** וסיפר לה **שאכן** חשב **לנטוש את מאמציו להיאבק** למען תורתו והפילוסופיה שלו, ולמעשה שקל **לעזוב את** וינה — **אך עכשיו הוא** ישקול **את** העניין מחדש. **ואכן הוא** שב לעבודתו כפסיכיאטר ומרצה.

שנים ספורות **לאחר** מכן, בשנת תשי"ט, תורגם **לאנגלית** ספרו של פרנקל "**האדם** מחפש משמעות". **הוא** הפך לרב־מכר שנמכר בעשרות מליוני עותקים, וקיבע **את** מעמדו של ד"ר פרנקל **כאבי** שיטת הלוגותרפיה וכחלוץ כל שיטות הפסיכולוגיה החיובית של ימינו, **ואת** שיטתו כזרם לגיטימי ומרכזי בפסיכולוגיה.

[מתוך ראיון עם שליח חב"ד בוינה, שאימת את הסיפור עם בעלי המעשה]

בנוסף לגילוי רוח הקודש של הרבי, סיפר ויקטור פרנקל על עוד שני גילויים של השגחה פרטית שכיוונו את חייו.

הגילוי הראשון:

זמן קצר לפני שהצטרפה ארצות־הברית למלחמת־העולם השניה, קיבל פרנקל אשרת הגירה לארה"ב. באותו זמן התגורר פרנקל עם הוריו הקשישים בוינה והדבר העמיד אותו בדילמה: האם להמלט — ולהסיר בכך את ההגנה שנתן להוריו הקשישים, מתוקף היותו הניורולוג הראשי בבית החולים היהודי של וינה, או שמא עליו להישאר — ולהעמיד את עצמו בסכנה חמורה? הוריו הניחו כמובן מאליו שיהגר, אך הוא לא ידע מה עליו לעשות וייחל לסימן משמים. באחד הימים כששב לביתו, פגש פרנקל את אביו אוחז בשבר אבן שנלקח מארון הקודש שבבית הכנסת המחולל. מה זה? הוא שאל. בתגובה ענה אביו שזהו חלק מלוחות הברית שקישטו את ארון הקודש — אות המסמנת אחת מעשרת הדברות. איזו דברה? הוא שאל, ואביו ענה: "כבד את אביך ואת אמך, למען יאריכון ימיך על האדמה"... הסימן היה ברור וויקטור פרנקל זנח את רעיון ההגירה.

בעקבות כך הוא איבד את משפחתו ואת כתב היד הראשון של ספרו והדבר אף הוביל לכך שבילה שלוש שנים במחנות הריכוז — אך גם כל הצמיחה שבעקבות הטראומה, והטוב ששיטתו הביאה לעולם, הושפעו מאותו רגע.

הגילוי השני:

בכיס מעילו, שנאלץ לוותר עליו כשהגיע למחנה, היה כתב היד הכמעט מוכן של ספרו הראשון — "הרופא והנפש". לימים הוא סיפר, שבאותו יום בו נלקח ממנו כתב היד, הוא מצא במעיל שקיבל במחנה דף קרוע מסידור תפילה, ועליו מילות "שמע ישראל". הוא ראה בכך סימן שעכשיו תורו לא רק לנסח רעיונות גבוהים אלא גם, ואולי בעיקר, לחיות לפיהם.

במקרים אלו מומחש עד כמה ה' משגיח על כל מעשינו ודואג לנו. ההשגחה הפרטית מתגלה בכל פרט בבריאה, אך במיוחד אצל הצדיק בעיני ה' — זה המצדיק את הרבים. הרבי, שמשגיח גם הוא על פרנקל ושיטתו, מקיים כאן "והלכת בדרכיו" — הוא משגיח מרחוק, ומתערב בדיוק כשהמצב נראה חסר סיכוי. בעצם, זוהי משמעותו

העמוקה של המושג "משמעות" — אותו הציב פרנקל במרכז שיטתו. משמעות היא מסר מהעל מודע של האדם, מהחלק המחובר ישירות לה'. זוהי הסיבה, שבנוסף למשמעות הניח פרנקל את האמונה כיסוד העליון של הנפש.

כדי להבין את מידת החשיבות שהרבי ראה בשיטתו של פרנקל, נביא כאן שלושה מכתבים בהם מזכיר הרבי את הלוגותרפיה — ונעמיק בהם מעט:

במכתב אודות מטופל נפשי, מכנה הרבי את פרנקל "פרופסור אחד [ש]מצא עוז בנפשו" וכך הוא כותב: " ועוד להעיר בקשר לכתבו שהנ"ל נמצא בטפול אצל רופא העוסק בבריאות הנפש, אשר אף שאינו ברור כל כך לאיזה רופא מתכוון, [שכן] בעוונותינו הרבים, סוג מיוחד ישנו מהנ"ל [מהפסיכולוגים], [ש]מתחילים הטיפול מדיבור [שלילי] על ה' וכבוד שמים וכבוד אב ואם וכו' [היינו כמה היזק יש לאדם בעיסוק בנושאים אלו], ו[אפילו אם יש חשיבות בערכים הנ"ל] צריך עיון ובירור גודל השכר ואפילו אם חשוב הוא, האם אינו יוצא בהפסדו במשך הימים. [אמנם] פשוט שכמה רופאים מהנ"ל שהועילו וריפאו בדרכים ישרים, ובפרט מעת שפרופסור אחד מצא עוז בנפשו להכריז ולהודיע אשר (היפך שיטת מייסד טיפול זה — הידוע [=פרויד]) האמונה בה', נטי' דתית בכלל המביא תוכן בחיים וכו' וכו' הרי זה מדרכים הכי יעילים לרפואה".

מעניין לראות, כי אחת הנקודות החשובות בחידושיו של פרנקל, בעיני הרבי, היא "כבוד שמים וכבוד אב ואם". הדבר מתחבר במיוחד לכך, שההשגחה הפרטית כיוונה אותו ואת שיטתו דרך הדיבר החמישי — זה המחבר כבוד שמיים וכבוד אב ואם: במדרש מסופר כי הדברות הראשונות, עוררו תגובה חשדנית אצל האומות שאמרו כי "לכבוד עצמו הוא דורש". כשהגיע לכיבוד אב ואם, חזרו האומות והודו גם לדיברות הראשונות.

במכתב לנוירולוגית, אומר הרבי כי "מהלך הענינים במצב בריאות [פלוני] מוכיח (אם זקוקים להוכחה בזה) גודל כח האמונה, ובפרט הקשורה ומתבטאת במעשה בפועל, פעילות צבורית, קיום המצות וכולי, לביסוס שלוה הנפשית של האדם.... למרות השיטה שאמונה ודת דורשים מן האדם קבלת עול — לרסן ולדכא האינסטינקטים והיצרים — שלכן אינה רצוי' ... התענינתי במיוחד במאמרי ד"ר פרנקל (וינה) בזה, אבל לתמהוני כנראה לא נתפשטה ונתקבלה השיטה שלו כפי הדרוש".

במכתב השלישי מביא הרבי את הפורשים משיטת פרויד, ואת פרנקל במיוחד, כראיה לכך ששיטת פרויד איננה אמת מוחלטת כפי שחושב הנמען. "הדבר מעניין במיוחד שד"ר ויקטור פרנקל, פרופסור באוניברסיטת וינה, עושה את המטרה בחיים לאבן הפינה של שיטתו הפסיכואנליטית".

הנקודות אותן מדגיש הרבי — האמונה, המטרה, והביטוי המעשי של שניהם — מתבטאות היטב בשלושת רגעי ההשגחה שליוו את חייו של פרנקל. והנה, כשמתבוננים ברגעי ההשגחה הללו ובסדר התרחשותם, נחשף מבנה הנוגע לכל אחד מאיתנו במילוי שליחותו בעולם:

הרגע הראשון, של כיבוד הורים, הוא בחינת הכנעה, "דרך ארץ שקדמה לתורה". אמנם כיבוד הורים הוא מצווה, אך הוא מהמצוות שהשכל האנושי מחייבן. לא לחינם, דרך קיום המצווה נלמד דווקא מגוי כדמא בן נתינה.

השני, "שמע ישראל", הוא כנגד הבדלה — תורה ומצוות. כללות מצוות התורה היא במסירות נפש על קידוש ה' יתברך ב"שמע ישראל" (כמבואר בפרק כ"ה בתניא), וכן מצוות לשון צוותא, יחוד עם "ה' אחד".

הרגע השלישי, בשורת ההצלחה מהרבי, הוא המעבר מעבודת הבירורים של התורה והמצוות לעבודת היחודים. עבודה זו נעשית דווקא בדברי הרשות לשם שמים, בבחינת "בכל דרכיך דעהו". הזכרון שה' "הוא הנותן לך כח לעשות חיל", מכח הדרך־ארץ והתורה, הוא סוד ההצלחה.

אָנֹכִי וְהַיְלָדִים

הַמָּדוֹר לְיַלְדֵי יִשְׂרָאֵל

אַרְבַּעַת הַשּׁוֹאֲלִים

הַיּוֹם נְבַקֵּר בַּחֲנוּת הַמִּשְׁקָפַיִם. מָה פִּתְאוֹם? אָז תַּקְשִׁיבוּ לַהֶסְבֵּר הַבָּא...

בְּסִפְרֵי הַקַּבָּלָה וְהַחֲסִידוּת מֻסְבָּר שֶׁכַּאֲשֶׁר ה' בּוֹרֵא אֶת הָעוֹלָם הוּא 'מוֹרִיד' אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה בְּאַרְבָּעָה שְׁלַבִּים עִקְרִיִּים. כָּל שָׁלָב בַּיְרִידָה הַזּוֹ נִקְרָא 'עוֹלָם', כְּדְּ שֶׁיֵּשְׁנָם אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת — עוֹלַם הָאֲצִילוּת, עוֹלַם הַבְּרִיאָה, עוֹלַם הַיְצִירָה וְעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה.

לְאֵיזֶה עוֹלָם אֲנַחְנוּ שַׁיָּכִים? בַּצּוּרָה הֲכִי פְּשׁוּטָה הָעוֹלָם הַגַּשְׁמִי שֶׁאָנוּ מַכִּירִים הוּא הָעוֹלָם הֲכִי נָמוּךְ — עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה. אֲבָל בֶּאֱמֶת אָנוּ יְכוֹלִים לִהְיוֹת גַּם בְּעוֹלָמוֹת אֲחֵרִים.

אֵיךְ? הַדָּבָר תָּלוּי בַּהִסְתַּכְּלוּת שֶׁלָּנוּ. אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁ'עוֹלָם' הוּא בְּעֶצֶם מָה שֶׁקּוֹרְאִים הַיּוֹם 'הַשְׁקָפַת עוֹלָם' — אֵיךְ שֶׁאָדָם מִסְתַּכֵּל עַל הָעוֹלָם בְּעֵינַיִם יוֹתֵר רוּחָנִיּוֹת, כְּדְּ הוּא עוֹלֶה לְעוֹלָם גָּבוֹהַ יוֹתֵר. אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הָרוּחָנִיִּים הֵם אַרְבָּעָה זוּגוֹת מִשְׁקָפַיִם שׁוֹנִים, הַשְׁקָפוֹת עוֹלָם שׁוֹנוֹת, דַּרְכָּם אָנוּ מִתְבּוֹנְנִים, וְכָךְ אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לְטַפֵּס מֵעוֹלַם הָעֲשִׂיָּה שֶׁלָּנוּ, וְלַחֲווֹת אֶת הַמְּצִיאוּת שֶׁשּׁוֹרֶרֶת בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים.

בְּקִצּוּר, שְׁאַלְתֶּם לְאֵיזֶה עוֹלָם אֲנַחְנוּ שַׁיָּכִים? תָּלוּי בַּמִּשְׁקָפַיִם שֶׁנַּרְכִּיב עַל אַפֵּנוּ...

אַרְבַּעַת הַשּׁוֹאֲלִים

אֶת אַרְבַּעַת זוּגוֹת הַמִּשְׁקָפַיִם הֵרְכִּיבוּ בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ אַרְבַּעַת הַשּׁוֹמְרִים — שׁוֹמֵר חִנָּם, שׁוֹמֵר שָׂכָר, שׁוֹאֵל וְשׁוֹכֵר. נַעֲשֶׂה חֲזָרָה קְצָרָה: אֶת הָאוֹפַנַּיִם הַחֲדָשִׁים שֶׁקָּנוּ לִי בְּדִיּוּק לִפְנֵי הַנְּסִיעָה לַנֶּגֶב אֲנִי לֹא רוֹצֶה לְהַשְׁאִיר בַּחֲנָיָה. הָיוּ שָׁם לְאַחֲרוֹנָה כַּמָּה גְּנֵבוֹת. אֲנִי מַעֲדִיף לְהַפְקִיד אוֹתָם אֵצֶל חָבֵר, וְעוֹמְדוֹת בְּפָנַי אַרְבַּע אֶפְשָׁרִיּוֹת:

לִמְסֹר אוֹתָם לִשְׁמִירָה אֵצֶל שְׁמַרְיָהוּ, הֶחָבֵר הַנֶּאֱמָן וְהָאַחֲרַאי. הוּא וַדַּאי מוּכָן לַעֲשׂוֹת לִי טוֹבָה וְגַם לֹא יַסְכִּים לְקַבֵּל עַל כְּדְּ תְּמוּרָה. מַמָּשׁ יֵעָלֵב אֲפִלּוּ אִם רַק אַצִּיעַ לוֹ. שְׁמַרְיָהוּ הוּא **שׁוֹמֵר חִנָּם**.

לִמְסֹר אוֹתָם לִשְׁמִירָה אֵצֶל שְׁמוּאֵל.

לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

גַּם הוּא חָבֵר טוֹב, וְגַם עָלָיו אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ, אֲבָל הוּא לֹא כְּמוֹ שְׁמַרְיָהוּ. הוּא וַדַּאי יִרְצֶה עַל כָּךְ אֵיזֶה שָׁכָר הָגוּן. נִרְאֶה לִי שֶׁחֲמִשָּׁה 'קְלָפִים' נְדִירִים יַסְפִּיקוּ לוֹ. אֲבָל מָה? שֶׁרַק יִשְׁמֹר עֲלֵיהֶם. לִרְכֹּב? בְּשׁוּם אֹפֶן לֹא. שְׁמוּאֵל הוּא **שׁוֹמֵר שָׂכָר**.

שָׁאוּלִי הוּא חָבֵר שֶׁשָּׁרוּף עַל רְכִיבָה. הוּא וַדַּאי יִשְׂמַח לְקַבֵּל אוֹפַנַּיִם חֲדָשִׁים בְּהַשְׁאָלָה לַשָּׁבוּעַ הַקָּרוֹב, וּלְשׁוֹטֵט עִמָּם בְּרַחֲבֵי הַשְּׁכוּנָה. לָמָּה לוֹ 'קְלָפִים' אִם יֵשׁ לוֹ אוֹפַנַּיִם 'לַחֲרֹשׁ' עֲלֵיהֶם? שָׁאוּלִי הוּא **שׁוֹאֵל**.

יִשָּׁשכָר גַּם לָהוּט עַל רְכִיבָה, אֲבָל בְּהַשְׁאָלָה הוּא לֹא מוּכָן לָקַחַת. אֵיךְ הוּא תָּמִיד אוֹמֵר לִי? "לֹא צָרִיךְ טוֹבוֹת". הוּא מוּכָן לְשַׁלֵּם לִי, וַאֲפִלּוּ בִּקְלָפֵי 'נָדִיר עוֹלָם', וּבְתַנַאי שֶׁהָאוֹפַנַּיִם יִהְיוּ שֶׁלּוֹ. לֹא מַמָּשׁ לְתָמִיד, אֲבָל בְּאוֹתוֹ הַשָּׁבוּעַ הוּא מַחְלִיט עֲלֵיהֶם. שֶׁלֵּם עַל כָּךְ, לֹא? יִשָּׁשכָר הוּא **שׁוֹכֵר**.

הַשְּׁקָדוֹן שֶׁנֶּאֱמַן לָנוּ

וְאֵיךְ קְשׁוּרִים הַשּׁוֹמְרִים הַשּׁוֹנִים לְאַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת? כָּל 'עוֹלָם' הוּא בְּעֶצֶם דֶּרֶךְ שׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִירָה. הָעוֹלָם כֻּלּוֹ הוּא פִּקָּדוֹן שֶׁה' מַפְקִיד בְּיָדֵינוּ, אֶלָּא שֶׁאֲנִי יָכוֹל לִבְחֹר בְּאֵיזוֹ דֶּרֶךְ לִשְׁמֹר עָלָיו וְאֵיזֶה שִׁמּוּשׁ לַעֲשׂוֹת בּוֹ. כְּשֶׁאֲנִי אוֹמֵר 'עוֹלָם' אֲנִי מִתְכַּוֵּן גַּם לָעוֹלָם הַפְּרָטִי שֶׁלִּי. אֲנִי לְדֻגְמָה קִבַּלְתִּי גּוּף בָּרִיא, רֹאשׁ טוֹב וְכִשְׁרוֹן צִיּוּר. דּוּדִי הוּא מַמָּשׁ גָּאוֹן בְּחֶשְׁבּוֹן, יוֹסִי נַגָּן מְקַצוֹעָן וּלְבָנִי חוּשׁ הוּמוֹר לֹא רָגִיל. כָּל אֶחָד וְהַפִּקָּדוֹן שֶׁאֶצְלוֹ.

אֵיךְ אֶנְהַג בַּפִּקָּדוֹן? תְּלוּי בְּסוּג הַקֶּשֶׁר שֶׁיֵּשׁ לִי עִם ה'. כְּכָל שֶׁאֲנִי זוֹכֵר כַּמָּה ה' גָּדוֹל וּמַרְגִּישׁ עַד כַּמָּה הוּא אוֹהֵב אוֹתִי — אַרְגִּישׁ שֶׁכָּל מָה שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֶּנּוּ הוּא מַתָּנַת חִנָּם. לֹא אֶרְצֶה שׁוּם כָּבוֹד אוֹ שָׂכָר לְעַצְמִי. לָמָּה שֶׁאֲבַקֵּשׁ? לֹא מַגִּיעַ לִי כְּלוּם...

שׁוֹמֵר חִנָּם — לְפִי־זֹאת אֲשָׁמָם הֵם

מַחֲשָׁבָה שֶׁל אֵיזֶה שׁוֹמֵר הַהַרְגָּשָׁה הַזּוֹ מַזְכִּירָה לָכֶם? נָכוֹן! שֶׁל שׁוֹמֵר חִנָּם, מִי שֶׁחוֹבֵשׁ לְעֵינָיו אֶת מִשְׁקְפֵי **עוֹלַם הָאֲצִילוּת**. בְּעוֹלַם הָאֲצִילוּת מַרְגִּישִׁים שֶׁכָּל הָעוֹלָם עֲדַיִן אָצֹל, אֵצֶל ה' יִתְבָּרֵךְ. "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ" לְגַמְרֵי. כָּל חֵפֶץ בָּעוֹלָם, כָּל מָה שֶׁקּוֹרֶה בּוֹ, כָּל תְּכוּנָה שֶׁיֵּשׁ בִּי — הַכֹּל אֱלֹקוּת. הַכֹּל בָּא מִמֶּנּוּ, הַכֹּל שַׁיָּךְ לוֹ וְהַכֹּל קַיָּם עֲבוּרוֹ!

מִי מֵאִתָּנוּ לֹא אוֹהֵב תְּחוּשַׁת 'סְפּוּק'? לִהְיוֹת מְרֻצֶּה מֵעַצְמוֹ? כֻּלָּנוּ אוֹהֲבִים... אֲבָל לְפִי הוֹרָאוֹת הַשִּׁמּוּשׁ שֶׁל מִשְׁקְפֵי הָאֲצִילוּת אֵין לְכָךְ שׁוּם מָקוֹם. לָמָּה שֶׁאֶתְלַהֵב מֵעַצְמִי? בְּאֵיזוֹ זְכוּת אַשְׁמִין מִנַּחַת מִמַּחֲמָאָה שֶׁקִּבַּלְתִּי כְּשֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ שֶׁהַכֹּל בָּא מֵה'? אֵיזוֹ שְׁטוּת הִיא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעוֹלָם לְצֹרֶךְ הַפְּרָטִי שֶׁלִּי. אֵצֶל שׁוֹמֵר חִנָּם קוֹרְאִים לַתְּחוּשָׁה הַמַּטְעִית הַזּוֹ 'יֵשׁוּת' — לְהַרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ מִין 'יֵשׁ' כָּזֶה, בִּמְקוֹם אֶת ה' — וְזוֹ כְּבָר לֹא מַחְמָאָה...

שׁוּעַר שָׁכָר — שָׁכָר רוּחָנִי

אֲבָל ה' לֹא מַשְׁאִיר אֶת עוֹלָם הָאֲצִילוּת אֶצְלוֹ. מִיָּד אַחַר כָּךְ הוּא בּוֹרֵא אוֹתוֹ. מַהִי 'בְּרִיאָה'? לְהַמְצִיא מַשֶּׁהוּ שֶׁלֹּא הָיָה קֹדֶם — 'יֵשׁ מֵאַיִן'. מִי שֶׁחָבַשׁ אֶת מִשְׁקְפֵי **עוֹלַם הַבְּרִיאָה** רוֹאֶה אֶת הָעוֹלָם נִבְרָא בְּכָל רֶגַע מֵחָדָשׁ. מִצַּד אֶחָד הָעוֹלָם כְּבָר לֹא אֵצֶל ה', אֲבָל מִצַּד שֵׁנִי הוּא עוֹד טָרִי־טָרִי מֵהַתַּנּוּר שֶׁלּוֹ...

דֶּרֶךְ מִשְׁקְפֵי הַבְּרִיאָה כְּבָר מַרְגִּישִׁים קְצָת 'יֵשׁוּת'. נִבְרֵאתִי, אֲנִי קַיָּם, וּמַגִּיעָה לִי אֵיזוֹ תְּחוּשַׁת סִפּוּק. לֹא שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעוֹלָם לַהֲנָאָתִי. אֲנִי לֹא נוֹגֵעַ בַּפִּקָּדוֹן, רַק שׁוֹמֵר עָלָיו. הָעוֹלָם שַׁיָּךְ לַה', לַמַּפְקִיד הָעֶלְיוֹן, אֲבָל בְּכָל זֹאת, נִבְחַרְתִּי לִהְיוֹת הַשּׁוֹמֵר, אָז מַגִּיעַ לִי מַשֶּׁהוּ, לֹא? יַסְפִּיק לִי גַּם קְצָת סִפּוּק...

שׁוּעַר — גַּם לַפְּעָלוֹת עֲבוּרִי

בְּעוֹלַם הַיְצִירָה ה' לוֹקֵחַ אֶת הָעוֹלָם שֶׁכְּבָר נִבְרָא וְיוֹצֵר אוֹתוֹ. יוֹצֵר בַּתַּנָ"ךְ הוּא מִי שֶׁלּוֹקֵחַ גּוּשׁ חֹמֶר וּמְעַצֵּב מִמֶּנּוּ צוּרָה שֶׁל כְּלִי חֶרֶס. הַיּוֹצֵר לֹא מַמְצִיא אֶת הַחֹמֶר 'יֵשׁ מֵאַיִן', אֶלָּא רַק מְשַׁנֶּה לוֹ אֶת הַצּוּרָה כְּדֵי שֶׁנּוּכַל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכְּלִי. לִפְעָלָה כָּזוֹ קוֹרְאִים יְצִירָה 'יֵשׁ מִיֵּשׁ' — הַחֹמֶר הוּא 'יֵשׁ' וְרַק עִצַּבְתִּי אוֹתוֹ לִהְיוֹת 'יֵשׁ' שׁוֹנֶה.

אֵיךְ מַרְגִּישׁ בַּעַל מִשְׁקָפַיִם 'יְצִירָתִיִּים'? שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בִּשְׁבִיל שֶׁאֶשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ גַּם לַצְּרָכִים שֶׁלִּי. ה' הוּא זֶה שֶׁבָּרָא אוֹתִי, אֲבָל לֹא מַגִּיעַ לִי גַּם קְצָת לֶהָנוֹת פֹּה? אֲנִי וְה' נִהְיֶה יַחַד 'בְּשֶׁתָּף'... נָכוֹן, הַגּוּף לֹא בֶּאֱמֶת שֶׁלִּי, אֶת הַתְּכוּנוֹת שֶׁלִּי לֹא אֲנִי הִמְצֵאתִי, אֲבָל אִם קִבַּלְתִּי אוֹתָם הֵם כָּרֵגַע שֶׁלִּי. אַל דְּאָגָה, בְּסוֹף הַחַיִּים, כְּשֶׁיָּבוֹא הַזְּמַן, אַחֲזִיר הַכֹּל לַה'...

שׁוּכָר — פְּעֻלַּת קְבִיעוּת בַּפְּעָלִים

אֶת עוֹלַם הַיְצִירָה 'הוֹרִיד' ה' מַדְרֵגָה נוֹסֶפֶת. הָעוֹלָם הִתְרַחֵק יוֹתֵר וְהָפַךְ לְ**עוֹלַם הָעֲשִׂיָּה**. כָּעֵת הַמִּשְׁקָפַיִם כְּבָר מַמָּשׁ בֵּהִים, דַּרְכָּם כִּמְעַט לֹא שָׁמִים לֵב שֶׁיֵּשׁ מִי שֶׁבָּרָא אֶת הָעוֹלָם. הַשּׁוֹמֵר שֶׁלָּנוּ כִּמְעַט שָׁכַח בִּכְלָל שֶׁיֵּשׁ מַפְקִיד, הוּא מִשְׁכָּנָע שֶׁהַחֵפֶץ כְּבָר שֶׁלּוֹ לְגַמְרֵי.

אַף אֶחָד לֹא רוֹצֶה לְבַזְבֵּז סְתָם אֶת הַכֶּסֶף שֶׁלּוֹ, אֲבָל מִי שֶׁלָּבַשׁ אֶת מִשְׁקְפֵי הָעֲשִׂיָּה הֶעֱדִיף לִהְיוֹת שׁוֹכֵר, לְשַׁלֵּם מֵרֹאשׁ מִכִּיסוֹ וּבִלְבַד לְהַרְגִּישׁ שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת, שֶׁהַחֵפֶץ כָּרֶגַע שֶׁלּוֹ! "אַל תִּדְאֲגוּ", הוּא אוֹמֵר, "אִם יִקְרֶה מַשֶּׁהוּ לַחֵפֶץ — הַתַּשְׁלוּם עָלַי". הוּא מַמָּשׁ לֹא מַרְגִּישׁ שֶׁמִּישֶׁהוּ עָשָׂה לוֹ טוֹבָה...

וְאֵיזֶה זוּג אַתֶּם בּוֹחֲרִים לְעַצְמְכֶם? הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ הָיָה רָגִיל לוֹמַר "אֲצִילוּת אֵיז אוֹיְךְ דָּא" — אֲצִילוּת הִיא גַּם כָּאן!

שַׁבָּת שָׁלוֹם וּמְבֹרָךְ!

כ"י

פגשת את הנפש האלוקית?

העולם שלנו מוצף בתיאוריות פסיכולוגיות שונות ואף משונות. העולם המודרני, מאז פרויד, נותן משקל ועומק לנפש האדם, מבין שאי אפשר להתייחס אליה כפשוטה, מנסה לנתח אותה ולחקור את צפונותיה, וגם להציע מזור לכאביה, לבטיה וקשייה.

הכבוד לממד הנפשי, ההכרה בחשיבותו וההשקעה בו הם חלק מיעודי הגאולה, אך אם לא מיישמים אותם נכון יש בהם גם סכנה. כשחופרים במקומות הלא נכונים בנפש, עלולים לבוסס בבוץ של חלקיה הפחותים, ובעיקר לפספס את העוצמות האלוקיות האין־סופיות הגלומות בה. העושר של הנפש יכול למשוך אותנו בכיוונים שנראים מפתיעים, עמוקים ונוגעים, אך להרחיק אותנו ממפגש עם נקודת־האמת שלנו.

את התובנות של הפסיכולוגיה המודרנית עלינו לברר לאורה של תורת החסידות, שהקדימה בכ־150 שנה את ה'תגליות' של הפסיכולוגיה (תוך הסתמכות על מאות שנים של לימוד קבלה, ותרגום שלה לשפת הנפש). כשיוצקים את מושגי הפסיכולוגיה לשפת־הנפש שיצרה החסידות יכולים להפוך את הלימוד והיעוץ למפגש עם הנפש האלוקית שלנו, מפגש שאין חיוני ממנו לחיים בריאים ולמימוש שליחותנו בעולם באופן הנכון והמדויק ביותר.

המאמר המרכזי השבוע בגליון מוקדש לשיטתו של ויקטור פרנקל, חלוץ הפסיכולוגיה החיובית, והוא גם עומד במרכז הסיפור השבוע. זו דוגמה יפהפיה כיצד שיטה, שהיא חיובית בבסיסה, מקבלת אור חדש ומשמעות חדשה כשהיא פוגשת את תורת החסידות, וביחד הן מייצרות אפיקים ואופקים חדשים של עבודת ה'.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגורייך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052־4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי־פון:
079־9211452 או 02־5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים